

I.

A KÖNYVTÁR ÉLETÉBŐL

Az Országos Széchényi Könyvtár 1959. évi beszámolója

ÖSSZEÁLLÍTOTTA A KÖNYVTÁR IGAZGATÓSÁGA

Az MSZMP művelődéspolitikai irányelvei ismét rámutattak arra a felelősségre, melyet a könyvtárak a szocialista építőmunka kulturális és tudományos megalapozása terén viselnek. E kultúrpolitikai hivatás betöltésében nem kis szerep vár a nemzeti könyvtárra, hazánk egyik legfontosabb kulturális intézményére. Egyrészt a rendelkezésre álló szerény eszközökkel is a maximumot kell nyújtania a szocialista építés szolgálatában, másrészt rekonstrukciós programot kell kidolgoznia és azt gyors ütemben végrehajtania.

Mielőtt azt vizsgálnánk, hogy az 1959. év munkája mennyiben hozta közelebb a célok megvalósítását, fel kell vetnünk azt a kérdést, hogy a végrehajtáshoz szükséges *feltételek* mennyiben voltak biztosítva az elmúlt év folyamán. Egyik ilyen feltétel volt a célok tisztázása, azok között is első helyen a sokat vitatott *gyűjtőkör* elveinek rögzítése. A gyűjtőköri szabályzat végleges kidolgozása és elfogadása 1959-ben megtörtént. Ugyancsak nyugvópontra jutott az OSZK *muzéalis és közművelődési* funkciói közötti helyes egyensúly megteremtésének problémája is. Nem változott azonban a katasztrofális *helyhiány*: könyveink nagy része változatlanul a földön raktározódik; sem olvasótermeink, sem azok férőhelyei nem szaporodtak. A kivezető út megnyílt ugyan számunkra azáltal, hogy komoly formában kirajzolódott új otthonunk képe a Várpalotában; 1959 folyamán azonban ez a helyhiányon még mitsem változtat. A nélkülözhetetlen munkafeltételek közé tartozik a kellő számú és képzettségű *személyzet*. Könyvtárunk dolgozóinak száma 1959-ben ugyan 13 fővel több volt az előző évi látszámnál, ez az emelkedés azonban szinte teljesen a KMK megszervezésével függ össze. Ha a dolgozók ideológiai és szakmai felkészültségének színvonalát, vagy a különféle képzettségi kategóriák arányát vizsgáljuk, nem sok haladást tapasztalunk az előző évhez viszonyítva. Továbbra is fennáll a tudományos és középfokú képzettségű dolgozók közötti aránytalanság, illetve az utóbbiak és a technikai kiegészítő munkaerők hiánya. A másik nélkülözhetetlen munkafeltétel a kellő nagyságú *költségvetés*. Államunk 1959-ben újra megnövelt keretet biztosított számunkra (10 615 000 Ft), amit még az év folyamán kapott póthitelek is kiegészítettek. A *munkaeszközök* terén fenálló elmaradottságunkat is sikerült részben enyhíteni, ugyancsak a póthitelek segítségével.

Nézünk meg most már közelebbről, hogy az 1959-i programban vázolt általános kultúrpolitikai célok hogyan tükröződnek az év folyamán elvégzett munka eredményeiben.

A *gyarapítási* tevékenység gondoskodott arról, hogy olvasóink és kutatóink számára jelentősen több könyvtári anyag álljon rendelkezésre. A külföldi hungarikák beszerzése terén régen fennálló elmaradás felszámolására mind a könyvek, mind a folyóiratok terén fontos lépések történtek, bár elvi és gyakorlati tennivaló maradt még bőven. Szerzeményezésünk általában energikusabb lett, emellett körültekintőbb; nagyobb mértékben épített a külföldi cserére is. A KMK erőteljesen foglalkozott a könyvtártudományi szakirodalom begyűjtésével. Fontos muzeális darabokkal, hagyatékokkal stb. gyarapodtak különgyűjteményeink. A szerzeményezés gyakorlati szervezési kérdései körül voltak még zökkenők, így pl. a naplózás kérdésében, vagy a KMK sürgős kérései körül, és ha növekedett is a beszolgáltatott kötelespéldányok száma, nem oldódott meg — az ismert helyhiány miatt — a kellő számú használati példányok problémája. Az 1952 előtti anyag kettős raktározása máig sem valósulhatott meg, sőt a már átvett könyvtömegek pincérel-pincére költöztetése tovább súlyosbította a helyzetet.

Az *állomány védelme* terén könyvtárunk változatlanul nagy nehézségekkel küzdött. Az évi költségvetésnek mindössze töredékét tudtuk költetésre és könyvrestaurálásra fordítani, így még a kurrens szerzeményeket sem tudtuk mind beköltetni. Még kevésbé került sor a múlt hátralékainak felszámolására. Kötészetünk helyzete személyzeti téren javult ugyan, elhelyezése kedvezőbb lett, felszerelése azonban nem tart lépést a kor követelményeivel. Restaurálási téren néhány jelentős munka készült el, könyvhigiéniai és állományvédelmi intézkedések nagyarányú beindítására azonban még nem kerülhetett sor. (A könyvegészségügyi laboratóriumban alkalmazott vegyész-méternök sajnos évközben eltávozott intézetünkéből.) A kötetzet dolgozóinak derekas munkája ellenére tehát állományvédelem szempontjából a kívánatos színvonalat eddig — főleg pénzügyi okokból — nem érthtük el.

A *feldolgozómunka* általában tervszerűen folyt az egész könyvtár területén. Kiemelkedő teljesítmény a rekatalogizálás kínzó restanciájának felszámolása érdekében végzett ideiglenes célú nagyarányú fényképező munka, mellyel az ún. müncheni katalógus 50%-át reprodukáltuk és szabványméretű fényképek formájában a két betűrendes katalógusba beosztottuk. (Az olvasói betűrendes katalógus szekrényeit egyébként 1959-ben kicseréltük, befogadó-képességét néhány évre ismét biztosítottuk.) Eredményesen folyt szak-katalógusunk revíziója és fejlődtek különgyűjteményeink, valamint a műemlékkönyvtárak katalógusai is. Jelentős szervezeti változást hajtottunk végre azzal, hogy a Magyar Nemzeti Bibliográfia szerkesztését és a kurrens kötelespéldányok címléírását a Bibliográfiai Osztály kurrens csoportjára bíztuk, amely a munkát a Könyvfeldolgozó osztály superrevíziója alatt megoldotta. Módosult a zárolt könyvek és folyóiratok katalogizálási rendszere is.

Olvasószolgálatunk, tájékoztató- és propagandamunkánk az említett súlyos helyhiány ellenére is fejlődött. A nagy könyvanyag forgalmában az olvasók száma 7%-kal, a használt anyag mennyisége 13%-kal növekedett, a Hírlaptár kötetforgalma még ennél is nagyobb mértékben nőtt. Míg a történeti táruk olvasóforgalmában a felügyelet kérdésének megoldatlansága és a lefolyt átalakítások miatt csökkenés következett be, a Zeneműtár és a Kis-

nyomtatványok Tára jelentős mértékben emelte kutatóforgalmát. Mind-egyik műemlékkönyvtár látogatottsága emelkedett, a Helikon Könyvtár forgalma elérte eddigi fennállása legmagasabb számát. A központi tájékoztatószolgálat igen sok alkalmi bibliográfiai tájékoztatást nyújtott mind külföldi, mind belföldi érdeklődők számára és megkezdte az olvasótermi kézikönyvtár revízióját is, bár ezen a téren nem kis elvi nehézségek lassították a munkát. Bővült a tájékoztatószolgálat kézikönyvtára, noha még távol van a modern követelményektől. Sok munkát fordítottunk kiállításainkra és egyéb propagandára; látogatottságukkal, hatásukkal azonban nem lehetünk megelégedve. Fontos és nemzetközi szempontból is kiemelkedő esemény viszont a Haydn ünnepek megrendezése, melyben igen nagy része volt Zeneműtárunknak. Több osztály végzett eredményes munkát a Pártkongresszus alkalmából, továbbá a Tanácsköztársaság jubileumával kapcsolatban. A házi és a külső kölcsönzőforgalom a könyvtár praesens jellegéhez képest még mindig nagy volt, de rendezettebb keretek között folyt, a reklamálás és pótlás munkája hatásosabb lett.

A *bibliográfiai munka* terén eredmények és hiányosságok egyaránt mutatkoztak. Sikerült például a Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóiratok Repertóriumára elmaradását nagyjából behozni, e kiadványok szerkesztését a korszerű követelményeknek megfelelően átalakítani. A Bibliográfiai osztály kurrens csoportjának szerkesztőmunkáját egyébként is személyzeti gondok nehezítették, ezeket néhány új dolgozó felvételével enyhítettük. Nem kerülhetett viszont sor még sem az 1921—1944, sem az 1945—1959 közötti évek összefoglaló Magyar Könyvészetének kiadására. Különösen a 15 éves ciklus összeállítása terén merültek fel lassító hatású tényezők. Jól haladt a külföldi hungarikák bibliográfiai feltárása a Gyarapítási osztályon és a Hírlaptárban. Utóbbi ezen kívül a magyar periodikák retrospektív bibliográfiájának szerkesztésében haladt előre. Folytatódtak a különgyűjtemények jelentős bibliográfiai munkálatai is (latin, németnyelvű és hungarika kéziratbibliográfiák, RMK bibliográfiai munkálatok stb.).

Raktáraink állapota — mint mondtuk — továbbra is méltatlan volt a nemzeti könyvtár feladataihoz. A helyzet szükségképpen tovább romlott egy teljes év anyagának elhelyezése következtében. Az adott lehetőségek között itt-ott jobb szervezéssel javítottunk az állapotokon. Megemlítendő pl. a Kisnyomtatványtár eddig ömlesztve tárolt gyászjelentésgyűjteményének rendezett felállítását.

A *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* szervezése említendő első helyen azon központi könyvtárközi funkciók közül, melyek ellátása ma már vitathatatlanul nemzeti könyvtárunk feladatai közé tartozik. A *Könyvtártudományi osztály* felmérte a könyvtárakban folyó kutatómunkát, megkezdte a könyvtártudományi kutatómunkával foglalkozó személyek összeírását, megvettette a dokumentáció alapjait, szerkesztette a „Könyvtári Figyelő”-t, nemzetközi síkon vett részt az ETO-osztályozás revízióiban. A *Módszertani osztály* kiterjesztette tevékenységi körét a tudományos, szakszervezeti és iskolai hálózatokra is. Jelentős eredménynek számítanak a közművelődési könyvtárosok részére rendezett különféle konferenciák és az év végén a Szegeden rendezett egyetemi könyvtári konferencia. Az *Oktatási csoport* egyrészt saját tanfolyamokat szervezett, másrészt felügyeletet gyakorolt az

egyéb területeken folyó könyvtárosi továbbképző tanfolyamokon. A sokszorosítási problémák a KMK valamennyi osztályán lassították a kiadói tevékenységet és ezzel a munka hatásfokát.

A *könyvforgalmi* körben elsősorban a *Központi Katalógusok* helyzetéről kell szólnunk. A könyvek Központi Katalógusa személyzethiány miatt csak igen lassan haladt a több éves restancia felszámolása terén, de az év végén javult a helyzet. Sor került a központi katalógusok szervezeti és elvi kérdéseinek széleskörű megvitatására is, külső szakértők bevonásával. A külföldi folyóiratok központi katalógusa ellátta tájékoztatószolgálatát, de az akadémiai célhittel folyó retrospektív munka, kellő fedezet hiányában alig haladt előre. Itt említjük az országos kéziratkataszter és az ősnymtatványok központi katalógusának eredményesen folyó munkálatait. A *Könyvelosztó* a város különböző pontjain működő raktárakban, sokszor mostoha körülmények között, folytatta az államosított könyvanyag és az új főlőpéldányok feldolgozását, rendezte a könyvvalap kérdését, elátta a MÉH telepek ellenőrzésének véglegesen még tisztázatlan munkakörét. A *Nemzetközi Csereszolgálat* csak nehéz személyzeti és helyviszonyok között tudta az országos csereközponti funkcióit növekvő forgalommal ellátni, az OSZK külföldi gyarapodásának 60%-át csere útján beszerezni, és az Igazgatóság nevében a könyvtár egyéb külföldi kapcsolatait ápolni. A *Könyvtárközi Kölcsönzés* 1959-ben többnyire restancia nélkül, eredményesen folytatta közvetítő munkáját, melyet számos új megállapodás megkötésével rendszeresebbé és megbízhatóbbá tett. A *Kötelespéldányok Csoportja* sikerrel birkózott meg az 1959-ben 20%-kal megnövekedett könyvkiadás szétosztási feladataival. Mindhárom utóbb említett osztály a tevékenységüket átfogóan szabályozó jogszabálytervezeten dolgozott; 1960 januárjának első napjaiban a nemzetközi kiadványcseréről szóló rendelet meg jelent.

Az OSZK 1959-ben megjelent *kiadványairól* kell még szólnunk. A tervhez viszonyított kép nem túlságosan kedvező, főleg a már említett sokszorosítási és nyomdai nehézségek miatt. Kiemelendők az „Új bibliográfiai füzetek” sorozatban megjelent Schiller-bibliográfia, melynek külföldön is jelentős visszhangja volt és a Kínai—magyar bibliográfia (ez utóbbi terven kívül), továbbá a Tanácsköztársaság évfordulója alkalmából önállóan, illetve a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral közösen kibocsátott kiadványok. Megjelentek a Könyvtári Figyelő számai és a módszertani útmutatók is, több kisebb kiadvány azonban elmaradt, vagy csak kéziratban készült el. Kiemelkedő jelentőségű volt viszont a tervben nem szereplő Haydn-katalógus és a Búcsúszimfónia faksimile kiadása, melyek zenei gyűjteményünk világhírnevét gyarapították.

Dolgozóink *egyéni tudományos tevékenysége* a könyvtár gyűjteményeinek sokféleségénél fogva változatos képet mutatott 1959-ben is. Megfigyelhető volt a szorosán vett könyvtártudományi munka előtérbe nyomulása, azon belül is a könyvtártani, dokumentációs és hasonló témák arányának növekedése. 50 dolgozónk részeseült a kutatóidő kedvezményében. Maguk a könyvtártörténeti kutatások is szorosabban simultak a könyvtár egyes gyűjteményeinek szakmai feltárásához. Ez az irányzat a folyamatban levő egyéni kutatások tematikájában és azok megoszlásában még jobban megfigyelhető.

Dolgozóink közül sokan, különösen a KMK munkatársai, élénk részt vettek az Országos Könyvtárügyi Tanács szakbizottságainak munkájában, több bizottságban titkári szerepet tölthettek be.

Végül megemlékezünk külső szervekkel és *felettes hatóságainkkal* fennálló kapcsolatainkról. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztályával elsőrendű együttműködés folyt, éreztük fokozott érdeklődését és támogatását, ami minden téren lendítőleg hatott munkánkra. Az osztály képviselője rendszeresen részt vett Kollégiumunk ülésein. Ami a *könyvtárak közötti együttműködést* illeti, a IV. és V. főosztály tevékenységének javarésze hivatásánál fogva ezen együttműködés szolgálatában állott. Természetesen a többi osztályok is szoros együttműködést folytattak más könyvtárakkal, példaként említhetjük a különgyűjtemények központi katalógusainak munkálatait.

Ha az 1959. év munkáját összefoglalóan akarjuk jellemezni, akkor meg kell állapítanunk, hogy a terv megvalósítása minden területen hiánytalanul nem sikerült ugyan, más területeken viszont váratlan feladatokat oldottunk meg. A munkafeltételek gyökeres javulása nem következett be, de a restanciák felszámolása jó úton haladt előre. Bízvást mondhatjuk, hogy az Országos Széchényi Könyvtár, a szocialista nemzeti könyvtár hivatásának tudatában, egyre szélesedő hatáskörrel, az eddiginél sikeresebben állította erőt a magyar művelődés szolgálatába.

I G A Z G A T Á S

A könyvtár új szervezeti felépítése, vagyis a három gyűjteményi főosztályra és 2 könyvtárügyi főosztályra való tagolódás 1959 folyamán megszilárdult. A főosztályvezetők irányító szerepe nőtt. Sűrűsödtek a főosztályokon belül az osztályvezetői értekezletek, melyeken általában a főosztályvezető tájékoztatta az osztályvezetőket a Kollégium vitáiról, határozatairól és ugyanakkor az osztályvezetőkön keresztül értesült a dolgozók véleményéről, kezdeményezéseiről stb., amit azután a Kollégium üléseihez továbbított. Sor került egyesített osztályvezetői értekezletre is. Ha nem sikerült is még teljesen egységes, egymás ügyeit alaposan ismerő vezetői kollektívákat teremteni és ha az „egységes szemléletű, a könyvtár ügyeit szívén viselő, a célokkal szolidáris dolgozói együttes” nem valósult is még meg, úgy érezzük, hogy az elmúlt év folyamán előrehaladtunk e célok felé vezető úton. Itt említjük meg az „OSZK Híradót”, amely eleven és friss formában rendszeresen ismertette a könyvtár életének főbb eseményeit és ezen keresztül hozzájárult a dolgozók tájékoztatásához, látókörük bővítéséhez, össz-könyvtári gondolkodásuk kialakításához.

A *belső szabályzatok* területén viszont elmaradások mutatkoznak. A Szervezeti Szabályzat még 1958-ban elkészült, ennek alapján 1959-ben létrejött a Gyűjtőköri Szabályzat, nem került azonban sor az egyes osztályok ügyrendjének végleges megszerkesztésére, sem pedig — a Magyar Nemzeti Bibliográfia szabályzatán kívül — a speciális szabályzatok megalkotására.

A *szervezeti változások* közül jelentőséggel az bírt, hogy a Könyvtár-tudományi és Módszertani Központ 1959-ben lett önálló főosztállyá. Meg-

említendő még a könyvrestaurálás és konzerválás egyesítése a könyvkötészet-
tel, valamint egy központi postaszolgálat felállítása.

A *vezető kollégium* működése hozzájárult az egységes szempontú vezetési
konceptió és munkaorganizáció kialakításához. A kollégium az évi jelentés
és terv megbeszélésén kívül a következő kérdésekkel foglalkozott:

Az OSZK 15 éves fejlesztési terve.

Külföldön megjelenő hungarikumok beszerzése.

A hungarika periodika szórványszámok feldolgozásának kérdése.

A nyelvpótlék felülvizsgálata.

Nyelvi tanfolyamok.

Gyűjtőköri szabályzat.

A vidéki műemlékkönyvtárak gyűjtököre.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár helyzete és problémái.

A Mikrofilmtár problémái.

A Kézirattár, az RRT és a Mikrofilmtár központi katalógusának kér-
dése.

Az OSZK sokszorosító részlegének jelenlegi helyzete.

1850 előtti nem hungarika könyvek feldolgozásával kapcsolatos kér-
dések.

A Színháztörténeti osztály és az Aprónyomtatványtár gyűjtőkörének
elhatárolása.

A Hazafias Népfront égisze alatt induló olvasómozgalom.

A KMK Oktatási osztályának munkája.

Az új nemzeti könyvtár építésének programtervezete.

A könyvtár új otthonába, a *budai Várpalotába* való átköltözés terveiről
örömmel és az illetékes állami szervek iránti hálával emlékezünk meg.
1959-ben a terveknek megfelelően sor kerülhetett azokra a részletekbe
menő felmérési és szakmai jellegű tervezési munkálatokra, melyekkel az
idevonatkozó hivatalos döntésekre támaszkodva felkészülhetünk a néhány
év múlva esedékes új elhelyezésre. Szemünk előtt egy olyan modern könyv-
tári nagyüzem lebegett, amely bár alkalmazkodik a Vár adott viszonyaihoz,
mégis a korszerűség minden követelményével fellép, figyelembe veszi az
elmúlt évtizedek során világszerte összegyűjtött építési, felszerelési, beren-
dezési tapasztalatokat. Az előkészítő munka első fázisának eredményeit a
Magyar Könyvszemlében és külön kiadványban összegeztük.

A *felszerelés modernizálása* érdekében a Mikrofilmtár számára egy Micro-
Jumma felvevőgépet, automatikus előhívóberendezést, Linhoff-rendszerű
különleges fényképezőgépet vásároltunk. Sokszorosító eljárásaink nagy-
mértékű javulását várjuk a most vásárolt Xerograph berendezéstől és a
Vary-Typer szedőgéptől. Az asztalosüzem és a könyvkötészet ugyancsak
új gépekkel gazdagodott. Mindezek azonban csak a legégetőbb hiányokat
pótolták; a nagy könyvraktár például ma is primitív eszközökkel mozgatja
anyagát, az épületek közötti anyagszállítás továbbra is a legkezdetlegesebb
módokon folyik.

A *személyi állomány* minőségi javításának kötelezettsége változatlanul
fennáll, de új feladatként jelentkezett a pár év múlva esedékes átköltözés
személyi feltételeinek megteremtése. Az új, szolgáltatásaiban kiszélesedő
könyvtár nagyobb és kitűnően képzett munkatársi gárdát kíván meg. Első

lépés e téren az, hogy a középkáderképzés öt könyvtárostanulóval az év őszén megindult.

Nemzetközi kapcsolataink 1959 folyamán egészségesen fejlődtek. A Magyar Unesco Bizottság Könyvtári és Bibliográfiai Albizottságának munkáját nagyrészt könyvtárunk végezte. A könyvtár fenntartotta eddigi tagságait *külföldi szervezetekben* és tagja lett a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületének*. Dolgozóink a magyar könyvtáros-delegáció tagjaiként egy-egy *nemzetközi konferencián* vettek részt. Ilyenek voltak: a szocialista országok osztályozási értekezlete Budapesten, a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetségének (IFLA) Tanácsulése Varsóban, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) Tanácsulése Varsóban, az osztályozási értekezlet Prágában, FID bizottsági ülés Wiesbadenben, a szocialista országok ősnyomtatványkonferenciája Berlinben. Jelentős sikert aratott a régi magyar anyag a Lipcsei Nemzetközi Könyvkiállításon. A budapesti Haydn konferencia megrendezése körül jelentős érdemei vannak a Zeneműtárnak. Az új épület tervezésével kapcsolatosan a könyvtár két vezető dolgozója: Hámori Béla főosztályvezető és dr. Pajkossy György főosztályvezetőhelyettes könyvtárépítési tanulmányúton volt az év végén a Szovjetunióban és Lengyelországban. A Régi és Ritka Nyomtatványok Tárának vezetője az év nagyobb részében Párizsban és más nyugat-európai városokban filozófiatörténeti tanulmányokat folytatott. Sok dolgozónk csoportos tanulmányutakon vett részt a Szovjetunióban és a Német Demokratikus Köztársaságban. Könyvtárunkban 1959 folyamán kb. 80 külföldi járt.

Az országos *tizenötéves fejlesztési terv* keretében kidolgoztuk a könyvtár tizenötéves távlati tervét.

I. FŐOSZTÁLY

MODERN KÖNYVEK GYŰJTEMÉNYE

Vezető: dr. Goriupp Alisz

Alapvető szervezeti változást jelentett az, hogy az 1958-ban kidolgozott programnak megfelelően a kurrens belföldi anyag címléírását és szakozását a Magyar Nemzeti Bibliográfia szerkesztésével együtt 1959. jan. 1-től kezdve a Könyvfeldolgozó Osztálytól a Bibliográfiai osztály vette át.

GYARAPÍTÁSI OSZTÁLY

Vezető: dr. Borsa Gedeon

Létszám: 12 fő

Az újjászervezésben rejlő lehetőségeket nem sikerült eléggé kihasználnunk, mert a személyzeti fluktuáció, főleg a külföldi csoport személyzetének teljes kicserélődése ezt akadályozta. Az osztály munkája ennek ellenére is sokat javult, gyorsabb, aktívabb és tudományosabb színvonalú lett.

A szerzeményezés elvi és gyakorlati kérdéseinek tisztázása során végleges formába öntöttük az OSZK gyűjtőköri szabályzatát. Az új leltározási és raktározási rendszer bevezetésének problémáival is foglalkoztunk. A szabályzat kidolgozása az 1960. év feladata lesz. A nagykönyvtárak szerzeményi együttműködésében rendszeresen és tevékenyen résztvettünk.

a) *Belföldi csoport*

A hiánykatalógus alapjait megvetettük; listáink alapján a keresett deziderátumok 40%-át sikerült beszereznünk. A csere- és tartalékalap rendezésének befejezése nem történt meg, mert muzeális példányainkat a Vas utcai raktárba, egyéb anyagunkat pedig az új pinceraktárba kellett költöztetnünk. A segédkönyvtárak hiányainak pótlása folyamatosan történt. A jelentősebb hazai magángyűjtemények katasztere részére kb. 100 gyűjtemény adatait állapítottuk meg. Az állami könyvterjesztő hálózat anyagát rendszeresen figyeltük s onnan kb. 30%-kal több könyvet szereztünk be, mint az előző években. A központi antikvár katalógusgyűjtemény felállítását és gyarapítását folytattuk.

b) *Külföldi csoport*

Az együttműködés kiépítése a szakfolyóiratok figyelésében az illetékes osztályokkal, valamint a nagyobb arányú antikvárvásárlás a személyzet kicserélődése miatt nem valósulhatott meg a kívánatos módon és elakadt a retrospektív desiderata-feltárási munka is. A bibliográfiai figyelést és a desiderátum nyilvántartást napra kész állapotba hoztuk; bizonyos lemaradás nyilvánul még meg a rendelés feladásában. Nyilvántartásaink a kardex kivételével jobbak lettek. Megtörtént a külföldi prospektusok felállítása és a beszerzés technikája is fejlődött; formaleveleket vezettünk be stb. A Nemzetközi Csereszolgálattal folyó együttműködés kimélyült; a cserebeszerzések volumene emelkedett. A Hírlaptárral bevezettük a közös devizagazdálkodást.

Az *elsőszerezményezés* mind a külföldi, mind a belföldi csoportban tervszerűen folyt. 22 000 *kontrollt* terveztünk, teljesítettünk 19 682-t.

A *leltári naplótételek* száma:

	Terv	Teljesítés
Könyv	11 000	10 397
Kézirat, zenemű stb.	1 000	1 006
Balatonai gyűjtemény	—	574
	<hr/> 12 000	<hr/> 11 977

Az *egyéb munkák* közül említendők:

a) Fogyatéki naplózás: 1058 tétel

b) Muzeális elbírálás: 140 ügy

c) Értékelés: kb. 7500 tétel, továbbá a Melich- és a Zsirai-féle könyvgyűjtemény szakértői elbírálása és értékelése.

d) Raktári munka: kb. 150 000 db könyv átköltöztetése új raktár-helyiségbe.

e) A retrospektív bibliográfiai munka során 863 hungarikumot állapítottunk meg.

A teljes gyarapítási statisztikát az 1—2. sz. táblázat tartalmazza.

KÖNYVFELDOLGOZÓ OSZTÁLY

Vezető: dr. Goriupp Alisz

Létszám: 30 fő

A beszámolás rendszerének egyszerűsítése megtörtént. A müncheni katalógus fényképezése a tervnek megfelelően folyt. A fényképezés folyamatossága, a helyviszonyok és a címleírók változása nem tették lehetővé a kétbrigádos rendszer bevezetését. A Xerographia alkalmazására egyelőre más területen került sor. A szakkatalógus revíziója rendben folyt. A válogatott olvasói szakkatalógus szerkesztésére személyzeti okokból nem került sor.

Beszámolás

a) Kötelespéldány ...	9 569 mű	18 917 kötet
b) Külföldi beszerzés	6 612 „	8 447 „
c) Belföldi beszerzés	7 055 „	7 359 „
d) Rekatalogizálás ...	5 195 „	5 071 „
e) Nyilvántartásba vett többes példány	2 863 „	3 377 „
f) Jegyzet	2 273 „	4 546 „
Összesen	33 567 mű	47 717 kötet

Ebből az aláhúzottak igényeltek az osztályon címleírást és osztályozást, a szaggatottan aláhúzott egyszerűsített feoldolgozást.

A 315 824-es számmal felszámoltuk az oszlopos felállítást.

Címleírás

Terv: 18 750

Teljesítés: 17 273

Folytatások

Terv: 7 000

Teljesítés: 7 056

A folytatások állomása átszámozta a MA és MB 1—10 000 közötti folytatásos műveket a megfelelő párhuzamos számra. A címkézést az Olvasószolgálat hajtotta végre. Az 1—10 000 közötti hr. számoknál (naptáranyag) 709 naplótétel revízióját végezte el.

Szakozás

Szakozás	Terv: 18 750	Teljesítés: 21 819
Jegyzetszakozás	Terv: 4 000	Teljesítés: 2 273

A szakozásoknak a címleírásoknál magasabb számát a Bibliográfiai osztályon készült különnyomat-címleírások magyarázzák. Jegyzet kevesebb jelent meg. A szakkatalógusban kereken 28 300 cédula szakszámát írták át és 138 fiókot taglaltak.

Adréma és címkézés

	Terv	Teljesítés
Adrémapréselés	24 000	23 811
Adrémapréselés más osztályoknak		3 361
Adrémalenyomat		137 233
Adrémalenyomat más osztályoknak (a könyvanyagról adott cédulákkal együtt)		124 381
Címkézés, felhordás raktárba		46 390

Katalógusok

1. Beosztás

	Terv	Teljesítés
a betűrendes katalógusokba (fényképezés beszámításával)	295 000	236 019
szakkatalógusokba	50 000	53 000
sorozati katalógusba és egyéb katalógusokba	22 000	20 682

A betűrendes katalógusok lemaradását egyrészt a fotózás végrehajtásában beállott változás, a kétszeres katalógusbővítési munkálatok, valamint az okozta, hogy a katalógusgondozókat a fotózott cédulák beosztásának revíziójára kellett igénybe venni.

2. Müncheni katalógus fényképezése

A fényképezésre való kijelölés munkáját az osztály október végéig befejezte, amennyiben 160 121 katalógusalapot vizsgált át és 81 383-at jelölt ki fényképezésre. (Az 1958. évi kijelöléssel együtt eddig összesen 225 366 cédula alapján 113 192 kijelölés történt.) Egyidejűleg kiemelték a mai rekatalogizált könyvtári szakok és mai adrémára átdolgozott régi kurrens számok 9 000 céduláját. Ezekből 4200 zenei anyagot leíró cédula kiesett, mert a Zeneműtár rájuk igényt nem tartott. A többit a kijelölés befejezésével a régi szakrepertóriummal és régi raktárnaplókkal, szükség esetén katalógusokkal, sőt a példánnyal való összevetésre rendezték. Ellenőriztek eddig 3 920 tételt.

A fényképezés megindulása óta folyamatosan kiszedik, revideálják, folyószámozzák a fényképezésre kijelölt cédulákat.

Fényképezésre kiadott	85 200	cédula
82 800 céduláról kaptunk kereken	208 000	másolatot
A közönség betűrendes katalógusába ebből beosztott	75 673	másolat
A szolgálati katalógusba beosztott	86 850	másolat.
Hátra van a megváltozott rendszavú főlapok és utalók beosztása.		

3. *Szuperrevíziót* címléírás és osztályozás terén 6184 művön végeztünk.

4. *A szakkatalógus revíziója és szerkesztése*

A legsürgősebb teendőket hét munkaütemre osztottuk fel:

I. Szabó Ervin féle és nemzetközi jelzetek ütközésének felszámolása.

II. Szabó Ervin féle nem ütköző, de a hivatalos jelzetektől eltérő szakozások felszámolása.

III. A nemzetközi osztályozásban bekövetkezett változások átvezetése a régi szakcédulákon és helynaplókon.

IV. A felállítás szakrendiségének felülvizsgálata.

V. Osztólapok szaporítása az áttekinthetőség biztosítására.

VI. A betűrendes mutató revíziója és kiegészítése az összes tárgyi osztólapok adatainak feltüntetésével.

VII. Az osztólapok szerelése, aminek célja áttekintést adni az osztólapot képviselő szak felosztásáról, a rokon szakok tizedes jelzeteiről.

Folyó év elejéig felszámoltuk az ütköző szakokat (I. ütem) és elvégeztük a II. ütembe tartozó munkálatok nagyobbik felét.

5. *Katalógusbővítés* a közönség betűrendes katalógusában az Olvasószolgálat segítségével két, a szolgálati betűrendes katalógusban két, a szakkatalógusban egy alkalommal volt.

6. *Tájékoztatást* a szakkatalógusban 4894 esetben, a sorozati katalógusban 478 esetben adtunk, 26 esetben végeztünk könyvtárvezetést.

7. *Raktárrevízió* 35 570 tétel

8. *Egyéb*

Zártanyag és segédkönyvtári átszámozással kapcsolatos hasonlítás 1240 tétel, 180 segédkönyvtári kiiktatás. Az erdészeti szaktáblázatok felállítási rendjéről póttalások készültek.

BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY

Vezető: Durzsa Sándor

Létszám: 13 fő.

I. Kurrens csoport.

1959. január 1-én megalakult a Bibliográfiai osztály kurrens csoportja. Tervbevett *súlyponti feladatainak* megfelelően megszervezte az új anyag napeldolgozását és elkészítette a kurrens nemzeti bibliográfia tárgyi bontását

Szerkesztés

A *bibliográfia szerkesztésében* a következő tartalmi változásokat vezettük be:

1. A szakcsoportok számát 300-ra növeltük.
2. A tételek eddigi, csak egy szakcsoportban való feltüntetése helyett, a különböző szakvonatkozású elemeket tartalmazó művek többszörös szakbesorolást nyertek. A művek főszakjaiban teljes, a további szakcsoportokban rövidített, utalószerű leírással kerültek besorolásra.
3. A címleírásokat a tudományos jellegű gyűjtőkötetek esetében analitikus leírással egészítettük ki.
4. A magyar könyv külföldi propagandája érdekében a megfelelő nyelveken megjegyzésként jeleztük, ha a mű idegen nyelvű kivonatokat tartalmazott.
5. A betűrendes mutatót kiegészítettük a műfordítók, továbbá a mű tartalmát fedő konkrét személynevek és földrajzi nevek kiutalásával. Az analízisek tételeire ugyanazok a mutatózási szabályok voltak érvényesek, mint az önálló művekre.
6. A szakcsoportfejek felduzzadása és a szakutaló cédulák helyének rögzítése a bibliográfiai tételszámozáson kívül, belső számozás bevezetését is szükségessé tette.
7. Az év 1. számához melléklet készült, ez magyar és francia nyelvű használati útmutatót, a szakcsoportok felsorolását és a szakcsoportok betűrendes mutatóját tartalmazta.
8. A párhuzamos feldolgozás kiküszöbölése érdekében, a Magyar Folyóiratok Repertóriumára és az analitikus leírásokra való tekintettel a különlenyomatokat kihagytuk a bibliográfiából.

Feldolgozás

A csoport az ÁKV által beküldött anyagról, a Magyar Nemzeti Bibliográfiában közölt tételekről és az OSZK katalógusai számára feldolgozandó új magyar művekről — amelyek csak részben fedték egymást — teljes leírásokat és szakozásokat készített. Az ÁKV számára készült leírásokat és szakjelzeteket a közművelődési könyvtárak szükségleteinek megfelelően módosította, továbbá szakcsoportszámmal és Cutterszámmal kiegészítette. A Bibliográfia számára feldolgozott 5764 művön kívül 8988 műről készült nem bibliográfiai, hanem egyéb könyvtári célú leírás (4543 műről teljes, a

bibliográfiai leírásokkal azonos értékű, azonos munkaidőt igénylő leírás, a sokszorosított jegyzetekről, aprónyomatványokról, használati nyomtatványokról azonban csak szakjelzet nélküli, egyszerűsített leírás). Az ideeső különlenyomatok a címleírás és címléírasi revízió után a Könyvfeldolgozó osztályon kapták meg a Magyar Folyóiratok Repertóriumá alapján szak-számukat.

A feldolgozás statisztikája:

A beérkezett 15 996 mű számszerű adatai:

	Címleírás	Szakozás
az ÁKV számára	1 783	1663
a bibliográfia számára	4 604	4348
különlenyomat	4 069	345
csak katalógusok számára	840	—
jegyzet	2 750	—
aprónyomatvány	2 079	—
	<hr/>	<hr/>
	16 125	6 356

A címléírásokból 11 296 volt teljes, 4830 egyszerűsített és 1098 analitikus. A feldolgozott anyagon kívül címléírasi revízióra került 750 zenemű és térkép.

Beosztás:

A kollektor céludák gyűjtőjében betűrendben	1 783 cédula
A kollektor cédulák betűrendes katalógusába	1 666 cédula
Kötelespéldány csoport számára naplósám szerint	16 125 cédula
Bibliográfiai segédkartotékokba	1 425 cédula
	<hr/>
	20 999 cédula

Egyéb munkák

A varsói bibliográfiai egyezmény partnerei számára 2250 cédulát készítettünk.* Deziderátákat adtunk a Gyarapítási osztálynak, kötelespéldányokat reklamáltunk, a térképeket tartalmazó évkönyvekről figyelőcédulákat készítettünk, referátumokat, új szerkesztési szabályzatot, házi címléírasi szabályzatot, 15 éves távlati tervet szerkesztettünk, új munkaerőket és gyakornokokat tanítottunk be.

II. Retrospektív csoport

Az év első negyedében elvégeztük a *tíz éves ciklus* anyagának egyetlen rendben való felállítását. Ezt követően megkezdtük egy részletes szerkesztési szabályzat előkészítését. Ennek során néhány szakcsoportot részletesen bontottunk (0, 1, 2, 51). Időközben az intézetvezetőség bizottságot küldött ki azzal a feladattal, hogy a tízéves ciklust a leírások egységesítése szempontjából vizsgálja felül. A vizsgálat eredményeként az egész munka újjászervezését határozta el, a *ciklus körét pedig négy évvel bővítette*. Ennek

megfelelően az 1955—1958 évek bibliográfiai anyagát szétbontottuk és rendezve felállítottuk. A szerkesztési szabályzat előkészítése során a Bibliográfiai Szakbizottság elé terjesztettük az immár 14 éves bibliográfia gyűjtőköri és rendezési tervét. Elvégeztük az 1955—1958 évek címanyagának sorozati kiegészítését és megszerkesztettük a részcímes sorozatok sorozati nyilvántartólapjait a négy év anyagában is. A négy év címanyagának gyűjtőköteteit analizáltuk. A ciklusbibliográfia szerkesztési szabályzat-tervezetét elkészítettük. A tervezettel s a már korábban jóváhagyott gyűjtőköri szabályzattal egyidejűen elkészült a selejtezési jegyzék is, amelynek alapján az utolsó negyedben megindult s az év végére be is fejeződik a tíz év önálló címanyagának s a tizennégy év sorozati lapjainak selejtezése.

A selejtezés munkájával párhuzamosan elvégeztük a 10 év és a négy év sorozati lapjainak összeszerkesztését, s a sorozati utalók elkészítését, a sorozatcímek javítását korporáció esetében. Ugyanakkor összevetettük és a sorozati lap rendezésének megfelelően javítottuk a még külön tartott részcímes sorozatok önálló felvételeit a négy év anyagából, majd ezeket összesztottuk az önálló művek még betűrendben álló címanyagával. Részben, de még nem véglegesen a sorozati lapokat szerkesztővel, ill. közreadóval egészítettük ki. Megkezdtük a mintegy 160 sorozat 800—1000 önálló felvételének rendezését, kiegészítését, s az egyelőre teljesen rendezetlenül álló anyag sorozati lapjainak megszerkesztését.

A gyűjteményes kötetek elemző címléírásainak revíziójánál újabb 25 000 tételt néztünk át abból a szempontból, hogy címanyagunkban még mi analizálandó. A revíziós munka folyamán újabb 700 címet jelöltünk elemzésre, előbb ténylegesen kb. 450 gyűjteményes kötet kerül analízisre. A kijelölt anyag feldolgozása folyamatban van, teljes felszámolása csak 1960-ban fejeződik be.

OLVASÓSZOLGÁLATI ÉS TÁJÉKOZTATÓ OSZTÁLY

Vezető: dr. Béley Pál

Létszám: 19 fő

Olvasóforgalom

Állandó látogatójegyet adtunk 1532 tudományos olvasónak, 2530 egyetemi hallgatónak és 3484 közművelődési olvasónak, azaz összesen 7546 olvasónak. Az állandó látogatók száma tehát 1958-hoz képest 4,3%-os emelkedést mutat. Havonta átlagosan 380 napijegyet adtunk ki.

Az olvasótermek forgalma (látogatások)

	<i>Személyforgalom</i>		<i>Kötetforgalom</i>	
	<i>1958</i>	<i>1959</i>	<i>1958</i>	<i>1959</i>
Ált. olv. terem	36 578	39 291	84 112	96 687
Tud. olv. terem	4 348	4 360	22 532	23 133
Összesen	40 926	43 651	106 644	119 820

Látogatási forgalmunk tehát a tavalyihoz képest kb. 7%-os, kötetforgalmunk közel 12%-os emelkedést mutat, annak ellenére, hogy a nyári szünet 1959-ben hosszabb volt és festés miatt a tudományos olvasótermet 1 hónapig zárva kellett tartani.

A személyforgalom (látogatások) megoszlása

	1958	1959
Tudományos kutató	6 455	5 886
Egyetemi hallgató	18 012	21 626
Közművelődési olvasó	16 459	16 139
Összesen	40 926	43 651

Az egyetemi hallgatók száma 20%-kal emelkedett.

Egy-egy látogatás alkalmával használt kötetek átlaga

	1958	1959
Ált. olv. terem	2,3	2,4
Tud. olv. terem	5,2	5,3

A használt könyvek szak szerinti megoszlását l. a 12. sz. táblázatban.

A három leginkább keresett szak továbbra is a 8-as (42%), a 9-es (15%) és a 3-as (13,4%) volt. Az egészen könnyű szórakoztató irodalom sőt ponyva iránti igényeket — az olvasóval folytatott rövid, nevelő célú beszélgetés után — nem elégtettük ki. Feltűnően alacsony a 4-es szak használata a tudományos olvasóteremben (0,27%) és a 3K használata mindkét olvasóteremben (0,38% ill. 0,21% együttesen 0,34%). Ez a tavalyinál is alacsonyabb arány részben azzal magyarázható, hogy az olvasók e könyveket a fenti statisztikában nem szereplő szabadpolcra használják, továbbá azzal, hogy más könyvtárban és munkahelyükön is rendelkezésre állnak, a legfontosabbakat pedig meg is vásárolják. Az olvasótermi kézikönyvtárból látogatóink 8679 művet használtak.

Nem tudtuk teljesíteni az olvasó kérését 2764 esetben (havonta átlag 251 esetben, ami a két olvasó együttes kötetforgalmának 2,5 %-a). A teljesíthetlenség leggyakoribb okai: a könyv őrjegy nélkül nem volt a helyén (861), kölcsön volt (483), más használta (402), elveszett (401).

A katalógusok terén jelentős javulást jelentett a 12 db új 100 fiókos szekrény felállítása és a Könyvfeldolgozó osztállyal együtt elvégzett zökkenőmentes átrakás. Ezzel megszűnt a cédulák zsúfoltsága és lehetővé vált a lefényképezett müncheni cédulák beosztása.

Az olvasótermi kézikönyvtár revíziója külső és belső szakemberek bevonásával még az év elején megindult, majd júliusban megkezdődött az egyik legkeresettebb szaknak, a történelmi kézikönyvtárnak a felállítása. A kialakítandó jelzetrendszer több változatban is elkészítettük, de a közbe-

jött elvi problémák miatt a kézikönyvtár további felállítását abbahagytuk, gondoskodva arról, hogy a már felállított történelmi szak betűrendes és szak szerinti ideiglenes katalógusa álljon az olvasók rendelkezésére. A kölcsönzés forgalma így alakult

	1958	1959
	db	db
Külső kölcsönzés	969	953
OSZK dolgozóknak	4926	6677

Az 1957 dec. 31. előtti hátralékoknak csak 37%-át tudtuk felszámolni, aminek fő oka az, hogy a felelős tisztviselő személye az év folyamán kétszer is változott. A késedelmi díjra, és a megtérítés kötelezettségére hivatkozó felszólítások beváltak. Több esetben az elveszett művekről a kölcsönző terhére reprodukciókat készítettünk, vagy igényt jelentettünk be a Gyarápítási osztálynál. Hiányzik még az 1958 végén elkészített kölcsönzési szabályzat jóváhagyása feletteseink részéről.

Raktárak

1959-ben változatlanul súlyos volt a helyhiány, nem szűnhetett meg a polcisorok földön való elhelyezése és továbbra is fából készített pótlványokkal és egyéb szükségmegoldásokkal kellett vesződni.

Közel 40%-kal több könyvet osztottunk be mint tavaly, átdolgozás és egyéb munkák miatt pedig az 1958. évinél közel 20-szor több kötetet kellett kivenni. Mindehhez járult a volt múzeális sorozatok revíziójában való részvétel. Nehezítette a raktári munkát a régen szükséges vaslépcsők és étkezőhelyiség, továbbá a földszinti öltöző hiánya.

Az új ugrószámos jelzetű könyvanyag megjelenése miatt és általában az áttekinthetőség fokozása érdekében raktárainkról, katalógusainkról kataszter készült belső használatra.

Köttetés. 1959-ben javulás következett be: a tavalyi 260 kötettel szemben 1700 köttetést végeztettünk.

A *ruhatári* helyiség zsúfoltsága és fűtetlensége miatt az ott dolgozók munkakörülményei kedvezőtlenek voltak. A ruhatári tárgyak megőrzése érdekében újabban az olvasóknak a beadott tárgyak darabszámát igazoló kártyát adtunk.

Tájékoztató és propaganda

Nagyobb írásbeli referenciát 122 esetben adtunk.

Nagyobb szóbeli referenciát mintegy 80—100 esetben, kisebbet mintegy 2000 esetben, technikai felvilágosítást pedig kb. 9000 esetben adtunk. *Képanyagot* gyűjtöttünk szerkesztőségek, kiadók stb. részére.

A *referencia-indexet* (egyes témakörök bibliográfiáinak nyilvántartása és a ténykatalógust (halálesetek, kitüntetések stb. jegyzéke) továbbfejlesztettük.

Kiállítások, jubileumok

a) Nagy könyvkiállítások (7—9 tárlóban)

„Nagy mesterek könyvillusztrációi”; „A szovjet könyv ünnepi hete”, „Új külföldi és belföldi szerzemények” (2 alkalommal), „Magyar Tanácsköztársaság jubileuma”, „Kínai Népköztársaság 10. évfordulója”, „Kazinczy Ferenc”, „A párt történelmi útja”, „A József Attila olvasómozgalm könyvei”

b) Kisebb könyvkiállítások (1—2 tárlóban)

„Gladkov”, „Feuchtwanger”, „Lyka Károly”, „Az utópiától a valóságig”, „Ady Endre”, „Darwin”, „Könyvnap könyvek”, „Puskin Magyarországon”, „Eminescu”, „Derkovits Gyula”, „Koreai kiállítás”, „Móricz művei idegen nyelven”, „Vietnami kiállítás”, „Kiállítás a VIT tiszteletére”, „Ismerd meg Magyarországot”, „Milton”, „Schiller”, „Apáczai Csere János”.

c) A *Tanácsköztársaság* jubileuma alkalmából különgyűjteményt állítottunk össze, kéziratban elkészült a Tanácsköztársaság külföldi irodalmának bibliográfiája és kiegészítettük az idevonatkozó szépirodalmi jegyzéket a KMK részére.

Könyvajánlás

Az olvasóteremben külön polcon tesszük azonnal hozzáférhetővé az aktuális ideológiai és politikai műveket, különös tekintettel a pártoktatás időszerű kérdéseire. A legújabban megjelenő szépirodalmi műveket az olvasóteremben elhelyezett „Jól szórakozik, ha elolvassa” feliratú táblán kéthetenként váltott könyvjegyzékben ajánljuk. A Hírlaptár előterében kifüggesztett „Olvasta már?” feliratú tábla a tudományos és politikai élet aktuális kérdéseit ismertető, új megjelenésű könyveket propagálja, hetenként váltva.

Segédkönyvtárak. A reference segédkönyvtára kb. 700 kötetel gyarapodott, betűrendes és szakkatalógusa folyamatosan készült. Ugyancsak folyamatosan állítják össze az OSZK valamennyi segédkönyvtárában található könyvek *központi katalógusát*. Az új szerzemények alapján naponként végeztünk igénylési céllal kijelöléseket és igényeltünk a könyvelosztótól is kb. 3000 kötetet.

Bibliográfiai munka. Elkészült és megjelent az „Új bibliográfiai füzetek” c. sorozatban a „Schiller Magyarországon” és a „Kínai-magyar bibliográfia” c. két kiadvány. Előkészítettük a „Magyar bibliográfiák bibliográfiája 1956—57” c. kiadványt és adatokat gyűjtöttünk a „Bolgár-magyar bibliográfia” anyagához. Irodalmat gyűjtöttünk az új épület olvasószolgálati stb. problematikájához.

Egyéb. Kb. 10 esetben vezettünk iskolákat és látogatókat, kínai nyelvi segítséget nyújtottunk más osztályoknak, grafikai segítséget az Igazgatóságnak stb.

II. FŐOSZTÁLY

MODERN KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK

Vezető: dr. Dezsényi Béla

A főosztályhoz tartozó gyűjtemények együttese még kialakulóban van. Összekapcsolja őket a gyűjteményi szempont, az, hogy modern könyvtári anyagot őriznek és tesznek hozzáférhetővé. De összekapcsolja őket munkájuk fejlődésének iránya is. Az anyag tudományos feltárásának kötelezettségén túl nekik is kötelességük a gyakorlati élet igényeinek kielégítése: a különféle állami és társadalmi szervezeteknek tanácsadással, anyagszolgáltatással és kezdeményező erővel is rendelkezésre kell állniok. Ez határozza meg gyűjtőkörük, segédeszközeik kialakítását is.

Az érintett osztályok munkáján túlmenő jelentősége van és ezért itt kíván említést az az elhatárolás, amely a Kollégium határozatának megfelelően a Főosztályhoz tartozó két osztály gyűjtőkörét illetően történt: a színlapok megmaradnak az Aprónyomtatványtár gyűjteményében, de a Színháztörténeti osztály tartós kölcsönzés formájában átveszi és feldolgozza a nála meg nem levő színlapokat.

HÍRLAPTÁR

Vezető: dr. Dezsényi Béla

Létszám: 22 fő

A hungarika-katalógus cédulái jelentősen szaporodtak, folytatódott a külföldi időszakai hungarikák hiányjegyzékének folyamatos összeállítása. A hungarika-beszerzést a Gyarápítási osztállyal és a Nemzetközi Csereszolgálattal karöltve fokoztuk. A Zárolt anyagok tárába tartozó lapok átadása visszamenőleg is megtörtént. A könyvek és nem folyóiratjellegű időszak kiadványok jövőbeli elhatárolása a Gyűjtőköri Szabályzat megfelelő pontjaival nagyjából megoldódott, a szóbanforgó anyag átvételéhez szükséges helyigényt a Tár a Várpalotával kapcsolatos tervezésnél vette figyelembe. A gyorskatalogizálás fennakadás nélkül működött. A katalogizálási és rekatologizálási tervet jelentékenyen túlteljesítettük, csak a kronologikus katalógusnál volt lemaradás, mert az érintett dolgozók közül ketten az év folyamán eltávoztak. A Magyar Folyóiratok Repertóriumából megjelent az 1958. évi 7—9, 10—12. sz. és a mutató, továbbá az 1959. évi 1—9. szám, a többi az év végén nyomdában volt. Ilyenformán az elmaradás felszámolása túlnyomórészt megtörtént, csupán három szám pótlása maradt 1960-ra.

Gyarapítás

	<i>Kurrens</i>		<i>Nem kurrens</i>	
	1958	1959	1958	1959
Belföld	1951	2003	1071	845
Szovjetunió	62	58	11	25
Népi demokráciák	167	189	185	68
Egyéb külföld	315	316	350	297
Összesen:	2495	2566	1617	1235

Az 1959. évi kurrens és nem kurrens beszerzésből hungarika: 213.

	<i>Kurrens</i>	<i>Nem kurrens</i>
	1959	1959
Kötelezpéldány	1986	—
Vétel	283	552
Ajándék	5	628
Csere	292	55
	2566	1235

A teljes gyarapodás 3801 kötet.

Kurrens nyilvántartás (kardex)	67 504
Új felvétel	251
Hungarika-katalógus új címleírásai	253
Földrajzi hungarika-katalógus (terven felül) címleírással	803
Hungarika-kataszter (könyv) címleírásai	1 131
Rávezetés	442

Fontosabb új szerzemények: Vasárnapi Újság (1854—1920, Supka Géza hagyatéka), Déli Hírlap (Temesvár 1925—1934, Cenzurapéldányok is!), Megfagyott Muzsikások (14 kötetben), Taskenti Vörös Újság (mikrofilmen), Az Ige (Unikum), 24 különböző Kárpátalján megjelenő magyar hírlap egyes számai.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Kurrens kat. és rekat.	4 657	4 200	4 480
Bibliográfiai felvétel	1 714	—	1 598
Gyorskatalogizálás	5 763	7 000	7 050
Repetórium címleírás	9 820	12 000	12 838

2. Szakozás

Repetóriumi cikkek	9 798	12 000	12 112
Folyóiratok	—	—	2 129
			<hr/> 14 241

3. Beosztás

Szakkatalógusba	30 363	35 000	31 994
Egyéb katalógusokba	34 010	33 000	54 869
Összesen	64 373	68 000	86 863

4. Központi katalógus

Betűrendezés, beosztás		90 000	130 872
Rávezetés			9 890

(Betűrendezés jelentősen több volt az előirányozottnál, a rávezetés ezért nem tudott lépést tartani a bejelentésekkel. Egyébként a KK átadására 1959-ben még nem kerülhetett sor.)

5. Retrospektív bibliográfia

	1958	1959
Munkaközösségi címleírás	—	1124
Katalogizálásból származó címleírás	2041	1568
Összesen:	2041	2692

6. Külföldi Folyóiratok Központi Címjegyzéke

Az akadémiai célhitelemaradása és az elvi kérdések eldöntésének késése miatt a munka ugyan lassan haladt, az OSZK címeinek felvétele mégis befejezéshez közeledik (eddig összesen 1514 cím). Elkészült a bejelentési rendelet szövege. Beérkezett a Szegedi Somogyi Könyvtár teljes feldolgozott anyaga (1000 cím) és az Agrártud. Egyetem Központi könyvtárának anyaga (2600 cím).

7. *A cikk-szakkatalógus betűrendes szakmutatója* (kb. 3000 cédula) terven felül elkészült.

8. *A periodikák címleírási szabványa* ugyancsak terven felül készült el és mint tervezet kiadás előtt áll.

Megóvás

A kötetet a feldolgozó munkával nem tudott lépést tartani, az elmaradás nagyobb, mint tavaly. Az előirányzott 1500 kötés helyett XI. 12-ig csak 1104 készült el, az előirányzott 400 javítás helyett csak 239.

Olvasóforgalom

<i>1. Személyforgalom</i>	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Olvasók (látogatások)	24 392	—	24 923
Kölcsönzők	943	—	1 648
Összesen:	25 335	26 000	26 571
<i>Az olvasók megoszlása</i>			
Tudományos kutató	7 209	—	7 343
Egyetemi hallgató	5 198	—	5 040
Egyéb	11 985	—	12 540
Összesen:	24 392	—	24 923

2. Kötetforgalom

Helyben olvasott kötetek	93 036	—	108 188
Kölcsönzött kötetek	3 144	—	4 940
Összesen:	96 180	100 000	113 128

A használt folyóiratok szak szerinti megoszlását l. a 12. sz. táblázaton.

3. Felvilágosítások

Olvasóteremben	1805	2549
Közp. kat.-ból	4660	6806
Összesen:	6465	9355

Z E N E M Ű T Á R

Vezető: Vécsey Jenő

Létszám: 6 fő

Az osztály gyűjtőkori szabályzata, annak a főosztályon belüli részletes megtárgyalása után, elkészült. Az 1945—59. évi zenemű-bibliográfia munkája a Haydn év programjának végeztével, november hónaptól folytatódott és az eddigi anyag rendszerezésén kívül a válogatásra irányult. A hagyatékok tervbevett feldolgozása befejeződött (Csuka, Vavrincez, Dohnányi stb.). A volt rezidenciális kéziratok anyag feldolgozása rendszeresen folytatódik. (Az anyag első publikációjaként jelent meg a „Haydn Werke” c. kiadvány, amelynek alapját a katalóguscédula-anyag szolgáltatta. Ezen kívül elkészült az Albrechtsberger, Süßmayer és Dittersdorf-művek feldolgozása, s tovább folyik a vegyes anyag katalógizálása.) Az Erkel-év előkészítését illetően a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Bizottságával és a Művelődésügyi Minisztérium zenei osztályával történt többszöri megbeszélés alapján a Zeneműtárra hárul az 1960. évi Erkel-kiállítás megrendezése. Már ez év folyamán is jelentős adat- és anyagszolgáltatás történt az Erkel-kutatók számára.

Gyarapítás

A gyarapítás pontos adatait az összkönyvtári statisztikai táblázat tartalmazza. A hungaricumok megrendelése és a segédkönyvtár bővítése rendszeresen folyt. Az év szerzeményezései közül a következő tételek emelkednek ki:

1. Haydn műveinek új kiadásai (ajándék)
2. Haydn műveinek hanglezemefelvételei (ajándék)
3. Erkel himnuszának eredeti kéziratosa példánya (vétel)
4. Bartók műveinek hanglezemefelvételei (vétel)
5. Zsolt Nándor zeneszerzői hagyatéka (vétel).

A zenemű kötelespéldányokból általában 60—70, a hanglezemekből 10—12 érkezett havonta.

A gyarapítással összefüggésben a Tár 3300 tétel átnézése alapján 215 művet deziderált, 4400 db-ot kontrollált és 1900 tételt naplózott.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. <i>Címleírás</i>	3600	4 600	4 230
Egyszerűsített címleírás	—	3 270	4 400
2. <i>Szakozás</i>	2400	4 600	3 730
Egyszerűsített szakozás	—	—	1 050
3. <i>Cédulabeosztás</i>			
Betűrendes kat.-ba		12 000	12 400
Szakkatalógusba		8 000	3 700
Egyéb katalógusokba		5 000	4 300
Összesen:		25 000	20 400

A kötelespéldányok anyagáról rendszeresen készültek a címleírások a Magyar Nemzeti Bibliográfia számára.

Megóvás

A Haydn ünnepi év alkalmából kötészetünk különleges félbőrtokokat készített Haydn autográfjai számára, általában az egész muzeális Haydn-anyag alapos restauráló munkán esett keresztül. Ezen felül a rezidenciális opera-anyag restaurálási munkálatait kell kiemelniük.

Ugyancsak a Haydn-évre való tekintettel a Tár átrendezte az egész volt rezidenciális gyűjteményt. Átcsoportosításra került a Krecsányi-féle színház-zenei gyűjtemény. Az ún. Bártfai Gyűjtemény legfontosabb darabjainak restaurálása megtörtént. Revízióra került sor a Goldmark hagyatéka itthoni és külföldi részlegének egyeztetése céljából.

Mikrofilmzés terén a Tár részére kevés felvétel készült, a mikrofilmtár centrális feladatai és a Haydn-év során érkezett külföldi kérések minden eddigi évet felülmúlóan nagy száma miatt; ezeket a mikrofilmtár segítségével idejében és mintaszerűen sikerült elintézni.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom			
Kutatók			1 817
Kölcsönzők			70
Konferencia-látogatók kb.			150
Összesen:	1932	2 000	2 037
2. Anyagforgalom			
Használt művek			8 900
Kölcsönzött művek			153
Konferencia-látogatók által használt művek kb.			4 000
Összesen:	8353	10 000	13 053

Az osztály több ízben ismertetőkkal egybekötött hanglemezbemutatókat rendezett, vezetéseket irányított, tapasztalatcserét végző könyvtárosokat fogadott, módszertani tanácsokat adott stb.

Haydn ünnepek

A Tár egyik fő rendezője volt a Haydn ünnepeknek. Ennek kapcsán résztvett a különféle rendezvényeken, fogadta a Kongresszus vendégeinek gyakori látogatásait, számukra kutatási lehetőségeket biztosított. Az olvasóforgalmi statisztikában hozzávetőleges adatokkal szerepel a Haydn-kutatók forgalma is. Nevezetesebb kutatók voltak és hosszabb munkát végeztek a következők: I. P. Larsen (Koppenhága), C. Geiringer (Boston), E. F. Schmid (Augsburg), H. C. Robbins Landon (Wien), R. Engländer (Stockholm), H. Federhofer (Graz), F. Lesure (Párizs), Ch. Landon (Wien), F. Croll (Köln), H. Bessler (Lipcse), M. Postolka (Prága), P. Polak (Pozsony).

A Tár rendezte meg a fertődi kastélyban álló kiállítást. Túlnyomó részben a Tár szolgáltatta az anyagot a Puskin utcai díszteremben megrendezett kiállításához is.

SZÍNHÁZTÖRTÉNETI OSZTÁLY

Vezető: dr. Keresztury Dezső

Létszám: 5 fő

A színházi képanyag rendezése és feldolgozása az előirányzatnak megfelelő ütemben folyt. A színházi irattárak feldolgozása 2 kisebb gyűjtemény rendezésével megindult. Egy dolgozó teljes kiesése, valamint egy újabb irattár átvétele azonban lassították ezt a munkát.

Gyarapítás	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Képek, színlapok, szöveggönyvek (Összes naplótétel)	6644 (6468)	3000	10 424 (4 640)

Fontosabb új szerzemények: A Nemzeti Színház irattára és dokumentumgyűjteménye (Németh Antaltól), Spannraft hagyaték színpadtervei, Básthly István díszlettervei, Fánccsy-féle színlapok, Escher Károly képeinek levonatai, Benkő-féle színlapok, Székely László fényképeinek levonatai stb.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. <i>Címleírás</i> Egyszerűsített cím- leírás		3 500	2 972
		1 500	1 230
Összesen:	5 949	5 000	4 202
2. <i>Beosztás</i> Általános Színháztörténeti hely- rajzi katalógus	12 496 4 000	15 000 35 000	16 192 32 650

(A címleírásban és a színháztörténeti helyrajzi katalógusban történt lemaradás oka: az egész évben hiányzó dolgozó helyett beosztott munkaerő csak 2 hónapig teljesített szolgálatot.)

3. *A segédkönyvtár* és szöveggönyvtárak feldolgozása rendben folyt.
4. *A színlapgyűjtemény* feldolgozása ugyancsak tervszerűen haladt, a kollégium határozata értelmében megkezdődött a Kisnyomtatványtárban őrzött színlapanyag tartós átkölcsönzése.
5. *Az eseménynaptár* folyamatos munkálatai során 1233 adatfeldolgozás történt.
6. *A Nemzeti Színház szerepkataszteréhez* elkészült az 1887—1894-ig terjedő időszak adattára.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom	1 171	1 100	1 239
2. Anyagforgalom	65 314	40 000	84 220

A kutatóforgalom jelentős növekedésén túl öröndetes az is, hogy az elmélyülve, rendszeresen foglalkozó kutatók arányszáma növekedett. Erősen megnövekedett a telefonon és szóban adott felvilágosítások száma is.

T É R K É P T Á R

Mb. vezető: Nemes Erzsébet

Létszám: 2 fő

A szomszédos országok legújabb térképeinek és legjobb külföldi atlaszoknak a beszerzése folyamatosan megtörtént. Megfelelő térképszekrények hiányában az ömlesztett anyag rendezése és feltárása nem valósulhatott meg. Megkezdődött az atlaszok ideiglenes katalógusának szerkesztése. A nem önállóan megjelent térképek folyamatos feldolgozásának megszervezése megtörtént és megkezdődtek a „rejtett” térképek címléírásai is. A térképek központi katalógusának tervezete elkészült.

Gyarapítás

A gyűjtemény hungarika-anyagának gyarapítása rendszeresen folyt. Vétel és ajándék útján több értékes XVII. és XVIII. századi térképet, atlaszt és látképet sikerült szerezni. A gyarapítás adatait az összkönyvtári táblázat tartalmazza.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. <i>Címléírás</i>	1307	1200	1285
2. <i>Szakozás</i>	1307	1200	1494
3. <i>Beosztás</i>			
Betűrendes katalógusba		2000	3713
Szakkatalógusba		1000	1152
Összesen:	3797	3000	4865

4. *Az 1850 előtti atlaszok* modern feldolgozása külön eredményként említendő, mert ez hazánkban újszerű munka. A rendelkezésre álló szakkönyvek csekély száma az adatkiegészítéseket megnehezítette.
5. *A Magyar Nemzeti Bibliográfia* részére a címléírások rendszeresen készültek.
6. *A KEO-ból eredő térkép-anyag* rendezése, kontrollálása, listába foglalása, szétosztása megtörtént.

Megóvás

A rongált kéziratos, metszett és nyomtatott térképekből a könyvkötészet a tervezett 40 helyett 86 db-ot kasírozott, de csak 1 db XVIII. századi atlaszt restaurált. Ez haladást jelent, de a javításra szoruló térképek számához viszonyítva az eredmény nem kielégítő. A kéziratos térképek kasírozását a könyvkötészet egyik dolgozója az osztályon végezte.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom	437	500	547
Anyagforgalom	10 229	7000	9497

A kutatókon kívül az idegenforgalmi kiadványok és tankönyvek szerkesztői, a Magyar Filmiroda, a színházak és a József Attila Szabadegyetem dolgozói is igénybe vették a Térképtár anyagát. A Geodéziai és Kartográfiai Egyesület kiállítása részére a Tár 21 dokumentumot bocsátott rendelkezésre.

KISNYOMTATVÁNYTÁR

Vezető: dr. Munkácsi Piroska

Létszám: 3 fő

A könyvek és a kisnyomtatványok között megvonandó határ kérdésének tisztázása az érintett osztályokkal együttműködve elvben megtörtént, a végrehajtásra azonban csak az új épületben kerülhet sor. Ugyancsak a belső profil rendezése során a Régi és Ritka Nyomtatványok Tára 1429 db exlibrist adott át a Tárnak. A kisnyomtatványok különleges raktározási rendjéről és feldolgozási módjáról ideiglenes szabályzat készült, alkalmazására ugyancsak az új épületben kerülhet sor. Elkészült a Tárról szóló Tájékoztató is, egyelőre az OSZK-Tájékoztató részére. A Tanácsköztársaság 40. évfordulójának megünneplésére a Tár két kiadványt bocsátott ki: „A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai” címmel bibliográfiát és dokumentumgyűjteményt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral közösen és „A Magyar Tanácsköztársaság plakátjai az Országos Széchényi Könyvtárban” címmel leíró katalógust. Az aprónyomtatványok központi katalógusa tárgyában javaslatot készítettünk.

Gyarapítás

A gyűjtemény elsősorban a kötelespéldányok beszolgáltatása révén gyarapszik (1959-ben a metszetek beszolgáltatása is megindult), de sok grafikai plakát, történeti és irodalmi értékű röplap, zenetörténeti szempontból értékes hangversenyműsor, operaműsor, metszet, műlap, művészi képeslap került a gyűjteménybe vásárlás útján is. 2431 db vételi ajánlat kontrollja történt meg. A gyarapítás pontos adatait az összkönyvtári statisztikai táblázat tartalmazza.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. <i>Címletrás</i>	3 200	4 000	4 200
2. <i>Szakozás</i>		4 000	4 200
3. <i>Egyszerűsített szakozás</i>	36 500	40 000	50 352
4. <i>Kartonok</i>	6 000	10 000	10 000
5. <i>Beosztás</i>	6 000	10 000	csak részben
6. <i>Anyagbeosztás</i>	1 000	—	1 300
7. <i>Bélyegzés</i>	42 200	—	46 300

Megóvás

1. A *gyászjelentések* új raktári felállítása az 1959. év egyik fontos eredménye. A rendezési munka kiegészítő személyet igénybevételével történt, akik az erre a célra kiürített helyiség 100 folyóméter hosszúságú polcaira az eddig ömlesztett állapotban levő gyűjteményt egyelőre századonként csoportosítva, a nevek kezdőbetűjének sorrendjében helyezték el és ezzel a munka 60%-át elvégezve a gyűjteményt a kutatás céljaira feltárták.

2. Mindössze 60 dokumentumot sikerült az év folyamán kaszíroztatni.

3. Nehézségeket okozott az igényelt fémszekerények beszerzésének elmaradása és a kutatóhelyiség festése miatt keletkezett fennakadás.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom	484	600	733
2. Anyagforgalom	160 506	200 000	270 180

E számok nem csupán a terv túlteljesítését jelzik, hanem a legnagyobb forgalmat is, amit a Tár fennállása óta lebonyolított. Ennek oka elsősorban a Tanácsköztársaság 40. évfordulójával összefüggő élénk érdeklődésben rejlik, melynek során számos budapesti és vidéki intézmény vette igénybe a Tár anyagát és szolgálatait. Sokan látogatták a gyűjteményt a Petrik bibliográfia kiegészítő munkálatai miatt, valamint héber vonatkozású, továbbá munkásmozgalmi és nyomdatechnikai kutatások céljából, végül színház és filmművészeti oktatási célból. A Tár ezen felül több kiállításához adott kölcsön eredeti dokumentumokat vagy reprodukciókat. A kutatók között külföldiek is voltak és részt vett a Tár néhány tapasztalatcserén is.

III. FŐOSZTÁLY

MUZEÁLIS KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK

Vezető: Jubászné dr. Hajdu Helga

A *történeti gyűjtemények* kurrens tevékenységükön kívül elvégezték ugyan a nagyobb terjedelmű tudományos termunkákat is, de személyzeti nehézségek (egyik osztályvezető külföldi tartózkodása, a kutatófolyosói felügyelet zökkenői, másirányú igénybevételek stb.) folytán itt-ott lemaradások keletkeztek. A *műemlékkönyvtárak* vonatkozásában pozitívum a központi vezetés irányító és tanácsadó szerepének hatékonyabb és tartalmasabb érvényesülése, a gyűjtőkörök kérdésének tisztázása, továbbá a látogatóforgalom jelentős növekedése. Keszthelyen ez a növekedés már a termunkát is befolyásolta. A *Mikrofilmtár* munkájából a müncheni katalógus fényképezése emelendő ki, valamint az, hogy sikeresen folytatta a nagyüzemi termelés szervezeti formáinak további kiépítését és a műszaki feltételek megteremtését. A Főosztály *szervezetében* bekövetkezett változás: a könyvhigiéniai laboratórium júliusban a könyvkötészet keretébe helyeztetett át.

KÉZIRATTÁR

Vezető: Jubászné dr. Hajdu Helga

Létszám: 9 fő

1. *Az újkori latin kéziratok rekatalogizálása*

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Belső címléírás osztálymunkában	2156	1700	1221
Külső munkaközösségi címléírás	379		1322
Összesen:	2535		2543

A belső munkában keletkezett lemaradást a munkaközösség vezető tagjának másirányú (Helikon Kvt.) elfoglaltsága okozta. A 8 éve folyó munka eredménye: a 9000 szignatúrából eddig összesen 7960 szignatúra címléírása készült el.

2. *Az újkori német nyelvű kéziratok katalogizálása.* A köteles kéziratok nyomtatott katalógusának szerkesztése során elkészült a szerzős művek bibliográfizálása A-tól G-ig bezárólag (kb. 500 szignatúra).

3. *A francia nyelvű kéziratok katalógusa* c. sokszorosított kiadvány átment az utolsó korrektúrára, közreadása 1960 elején esedékes.

4. *Kéziratbibliográfia*

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Átnézett folyóiratoldalak	97 662	25 000	45 817
Elkészített cédulák	6 944	3 350	1 558

Az 1952 óta folyó munka eredményeként ma már egy kb. 30 000 cédulát tartalmazó katalógus áll a belső munka és a kutatás rendelkezésére.

5. Az *Országos kéziratkataszter* munkálatai során a Tár munkatársai 6 vidéki városban 25 intézménnyel, ill. magángyűjteménnyel vették fel a kapcsolatot és több helyről ígéretet kaptak rendszeres adatszolgáltatásra. A már nyomtatott katalógussal rendelkező gyűjtemények alapján 1400 cédula készült, amihez járul az antikvárkatalógusok átnézéséből eredő 556 hungarika cédula. Az összes beosztott cédulák száma 7812 db.

A kéziratok kötelező bejelentésének ügye, könyvek bejelentéséről készí- tendő rendelet fejezetét fogja képezni.

6. A *kötetes kéziratok kurrens szám szerinti revíziójára* az osztály jelentős személyzeti nehézségei miatt nem került sor.

7. A *foliószámok bevezetését* repertóriumokba, címfelvételekre és a szer- zeményi naplóba az osztály túlteljesítette. (6000 tétel helyett 8161 tétel.)

Gyarapítás

A Tár az előző évi 2145 vételi ajánlattal szemben 1959-ben közel 17 000 vételi ajánlatot bírált el. Összgyarapodása megközelíti a 10 000 dara- bot, ami több, mint $2\frac{1}{2}$ -szerese az 1958. évi gyarapodásnak. Az új szerze- mények túlnyomó többsége vétel útján került az állományba. A gyarapítás végleges adatait az összkönyvtári statisztika tartalmazza.

Érdekesebb szerzemények.

Jankovics Miklós hagyatékának közel 6000 tételre rúgó tudomány- és irodalomtörténeti vonatkozású része, Szalay József gyűjteménye, Somló Sándor hagyatéka. A kisebb tételek közül említésre méltók: Kazinczy-, Petőfi-, Kossuth-, Széchenyi István-, Türr István-levelek, Babits néhány, részben még kiadatlan verskézírata és műfordítása, a külföldiek közül Kant Immánuel és Strauss Richard egy-egy autográfja.

Feldolgozás

(a fent már kiemelteken kívül):

1. Kurrens feldolgozás	
Kötetes kézirat	227
Analekta	725
Levél	1 416
Facsimile	77
Összesen:	2 445
2. Egyszerűsített címléírás	4 617
3. Limbusba került: 2 db + 2 csomag	
4. Foliáltatott	124 534 fol.
5. Verslexikon	868 cédula
6. Cédulabeosztás	7 812 cédula

Megóvás

1. Kéziratok restaurálása I. félévben 223 db.
2. Mikrofilmeztetés
 - a) házi mikro-gyűjtemény: 280 mű, 3200 kocka
 - b) rendelésre 387 mű, 6283 kocka
3. Raktárrendezés: 424 folyóméter (beleértve a segédkönyvtár ideiglenes átszállítását a Tudományos olvasóba); portalanítás: 375 fm, 55 új dobozba átrakás.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom			
Helyben olvasók			2 258
Kölcsönzők			4
Összesen	2 282	2 300	2 262
2. Anyagforgalom			
Helyben			17 610
Kölcsönzés			116
Belső munkára			4 262
Összesen	19 879	27 600	21 988

Némi lemaradás mutatkozik a személyforgalomban és ha a belső használatra igénybevett anyagot nem számítjuk, jelentősebb elmaradás mutatkozik az anyagforgalomban. Ennek fő oka a már említett, a kutatói folyosó felügyeletével összefüggő nehézségekben rejlik.

3. *Felvilágosítások*: 170 nagyobb, 545 kisebb.
4. *Vezetések* 67 alkalommal (ebből 33 külföldi látogató).
5. *Tapasztalatátadás*: 5 alkalommal.
6. *Propaganda-munka*: A Tár összeállította, tájékoztatóval ellátta, szállította a *lipcsei nemzetközi könyvkiállítás* régi magyar anyagát; más kiállításokhoz anyagot, adatokat vagy rendezési segítséget nyújtott, közreműködött a Balatoni szakkönyvtár felállításában stb.

RÉGI ÉS RITKA NYOMTATVÁNYOK TÁRA

Vezető: dr. Sajó Géza

Mb. vezető: Soltesz Zoltánné (1959. X. 31-ig)

Létszám: 5 fő

A Régi Magyar Könyvtár adrematizált katalógusán folytatódott a munka, de a tervezett 500 címleírás helyett csak 373 készült el (1958-ban 350) az érintett munkatárs betegsége és a kutatófelügyeletben való igénybevétele miatt.

A XVI. századi külföldi gyűjtemény (Antiqua) feldolgozó munkája során 1233 címleírás készült (1958-ban 1723) az 1000 címleírást számításba vevő előirányzatnak kb. 25%-os túlteljesítésével.

Az országos központi ősnymtatványkatalógus részére 321 ősnymtatvány meghatározása, kollacionálása és címleírása készült el a tervezett 500 helyett, mert az érintett dolgozó a vártnál tovább helyettesítette az osztályvezetőt és a berlini konferenciát készítette elő.

Ősnymtatvány-gyarapítás

Előszerezeményi munkát a Tár 356 régi vagy ritka könyvvel kapcsolatban végzett és végeredményben 217 darabbal (1958-ban 185 darabbal) gyarapította állományát (1 ősnymtatvány, 21 RMK, 128 XVI. századi külföldi, 10 régi hungarika, 57 újabbkori ritkaság).

Feldolgozás

(A fentiekén kívül:)

Katalóguscédulák beosztása	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
	5650	8500	5800

Megóvás

A Tár 19 művet mikrofilmeztetett, ezekről összesen 1179 felvétel készült. A segédkönyvtárat a festés után újra rendezni kellett.

Olvasóforgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom			
Kutatók			1124
Kölcsönzők			12
Összesen	1234	1500	1136
2. Anyagforgalom			
Helyben			4525
Kölcsön			35
Összesen	5743	7000	4560

A Kézirattár jelentésében említett személyzeti nehézségek az RRT olvasóforgalmában is éreztették hatásukat, mind a látogatók, mind a használt művek száma csökkent.

A Tár 860 esetben nyújtott felvilágosítást és 32 alkalommal vezetett látogatókat.

GYÖNGYÖSI TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR

Vezető: Lévai Ferenc

Létszám: 1 fő

Gyarapítás

Az adatokat az összkönyvtári gyarapítási táblázat tartalmazza. A gyűjtőköri határozat értelmében egyébként nagyobb mérvű gyarapodás új művekben, a kézikönyvtári tételek kivételével, az év második felében már nem volt.

Feldolgozás

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Címleírás	5035	2 500	2331
2. Szakozás	760	2 500	2331
3. Cédulabeosztás		10 000	4700

Olvasóforgalom

1. Személyforgalom		
Olvások és kölcsönzők	597	834
2. Anyagforgalom		
Helyben		2024
Kölcsön		124
Összesen	2664	2148

3. Kiállítások: 1 állandó kiállítás a könyvtár értékeiből, valamint 5 alkalmi kiállítás a járási könyvtárral közös rendezésben.

KESZTHELYI HELIKON KÖNYVTÁR

Vezető: Rakos József

Létszám: 3¹/₂ fő

Gyarapítás

Az adatokat az összkönyvtári táblázat tartalmazza. A gyűjtemény kb. 2100 könyvvel és 21 periodikával gyarapodott ugyan az év folyamán, de ez nem végleges, mert a gyűjtőköri határozat értelmében az állománybavétel szünetel és a naplózott művek sem fognak mind a könyvtárban megmaradni.

A Balatoni Intéző Bizottság támogatásával megtörtént a Balatoni szakkönyvtár felállítása, ennek állománya 1959-ben 2115 db-bal gyarapodott. A szerzeményezés, naplózás s részben a katalogizálás is a központban történt; a könyvtár katalógusa sokszorosítás előtt áll.

Feldolgozás

A gyűjtőköri határozat értelmében módosított címléirási, szakozási és beosztási tervet a gyűjtemény dolgozói teljesítették. Az év folyamán kapott és régebben átvett ömlesztett KEO anyag feldolgozása félbeszakadt, mert a könyvtár műemlékjellegének helyreállítása a törzsanyag revízióját tette szükségessé, ami nagyjából be is fejeződött. E revízióval párhuzamosan történik a törzsanyagba nem tartozó művek, illetve azok céduláinak kiiktatása is.

Forgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Személyforgalom			
Olvasók, kölcsönzők	129	—	130
Látogatók	20 000	22 500	32 367
2. Anyagforgalom			
Helyben olvasott kötet			376
Könyvtárközi kölcsönzés			272
Összesen	627		648

Igen jelentős a látogatóforgalom 50%-ot meghaladó növekedése. A gyűjtemény dolgozói lelkes munkával látták el a kultúrpolitikailag is fontos és nevelő hatású idegenforgalmi munkát; a világítást megjavították, bevezették a magnetofon ismertetést, szépítették a környezetet, az új magyar és németnyelvű tájékoztatóból 1300 darabot, a képeslapokból 5814 darabot adtak el, a belépési díjakból 23 400 Ft-ot bevételeztek. *Kiállításokat* is rendezett a gyűjtemény, a Tanácsköztársaság évfordulója és a Georgikonnapok alkalmából. Az *olvasószolgálat* megjavítása céljából az év folyamán sikerült egy többé-kevésbé megfelelő olvasóhelyiséget biztosítani az épület földszintjén.

ZIRCI TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR

Vezető: Kovács József

Létszám: 3 fő

Gyarapítás

A könyvtár 1959-ben összesen 985 kötetrel gyarapodott, túlnyomórészt a Könyvelosztó juttatásaiból. A gyűjtőköri határozat itt is változást jelentett.

Feldolgozás

A könyvtár sokáig vezető nélkül volt, az eredeti könyvanyag rendszeres raktári ellenőrzése így csak 1959 elején indulhatott meg. A kb. 60 000 kötetre rúgó állomány revíziója és kiegészítése a 17 100-as számnál tart. E munka során 6234 új címfelvétel készült és 46 874 cédula került beosztásra.

Forgalom

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
1. Olvasók	160	—	82
Látogatók		6500	13 588
2. Helyben használt művek	329	—	152
Könyvtárközi kölcs.	—	—	20

Fontos eredmény a látogatók forgalmának jelentős növekedése. A látogató csoportok között sok külföldi is megfordult. Megtörtént a restaurálás befejeztével a kisterem anyagának az eredeti rendben való felállítása és a látogatók számára való megnyitása. A gyűjtemény a Tanácsköztársaság évfordulója és a Veszprém megyei hetek alkalmából 2 kiállítást rendezett.

MIKROFILMTÁR

Vezető: Szecsei Gábor

Létszám: 11 fő

A korszerű mikrofilm-laboratórium berendezésére részletes terv készült, melynek végrehajtása az új laboratórium átadásakor lesz időszerű. Szervezeti téren kialakultak a nagyüzemi termelés korszerű formái. Jelentős eredmény a legfontosabb műszaki feltételek biztosítása: a Tár 1959-ben egy mikrofilm-felvevőt, automatikus előhívógépet, diamásológépet, Linhof-rendszerű különleges fényképezőgépet kapott. A Xerox-rendszerű másológép átmenetileg ugyancsak a Mikrofilmtár gondozásában működik. Az OSZK mikrofilmmezési programjának kidolgozása az érintett osztályok bevonásával 15 éves perspektívával megtörtént. Az új mikrofilmfelvevő és a Dokumátor beállításával, valamint a munkaszervezet megjavításával meggyorsult a mikrofilmmezés üteme. A fotokópiagépet a Tár üzembe állította. A müncheni katalógus fényképi úton való kicsinyítése döntően befolyásolta a Tár egész évi munkáját. Az újszerű tevékenység eleinte sok nehézséggel járt, de később az osztály elérte a tervezett heti 3000 db teljesítményt. Számszerűleg; lefényképeztek 88 200 db-ot, nagyítottak 208 326 darabot, átadtak 197 769 darabot.

Mikrofilmzés

1. *Negatív mikrofilmtermelés és gyarapodás konzerválási célokra.*

	Terv	Teljesítés
	(kocka)	(kocka)
Hírlap	75 000	200 567
Kézirat	25 000	7 320
RR	25 000	350
Zenemű	25 000	9 355
Színházi anyag		1 075
Modern anyag		7 072
Összesen	150 000	225 739

Az előirányzatot tehát a Tár jelentősen túlteljesítette és pedig elsősorban a hírlapok mikrofilmezése terén, ami a többi különgyűjtemény aprólékosabb munkát is igénylő mikrofilmezési programjának csökkenését eredményezte. Ez annál is inkább lassította a konzerválási programot, mert 1959 júniusától kezdve az Országos Műszaki Könyvtár az OSZK számára mikrofilmezést már nem vállalt.

2. *Pozitív mikrofilmezés* 106 075 kocka

3. A negatív és pozitív mikrofilmtekercseket, filmcsíkokat, lemezeket, diafilmeket a Tár rendszeresen *feldolgozta* (ellenőrzés, pótlás, dobozolás, naplózás, címléírás, katalóguscédulák beosztása stb.).

Fotoszolgálat

	Terv	Teljesítés
Felvétel	10 000	8 352
Nagyítás	5 000	13 543
Másolat	—	2 899

IV. FŐOSZTÁLY

KÖNYVFORGALMI ÜGYEK

Vezető: Hámosi Béla

A Főosztály az 1959. évre tervezett feladatokat végrehajtotta és tovább szilárdította a Főosztályhoz tartozó részlegek közötti együttműködést.

KÖNYVELOSZTÓ

Vezető: Horváth Viktor

Létszám: 31 fő

Az osztály az elvi kérdések tisztázására a következő *referátumokat* készítette: *a)* Hungarika-periodika szórványszámok feldolgozásának kérdései. *b)* Az 1850 előtti idegen könyvek feldolgozásának egyes kérdései. *c)* A Kultúra külkereskedelmi Vállalat akciója a könyvtárakban elfekvő és a könyvtárak által a Kultúrának felajánlandó periodika-duplumpéldányok külföldi értékesítésére. (*a*) és *b*) a Kollégium, *c*) az Országos Könyvtárügyi Tanács részére készült.)

Az idevonatkozó miniszteri utasítás értelmében az osztály megbízást kapott a *MÉH-telepek ellenőrzésére*. Ennek alapján kidolgozta az ellenőrzés irányelveit, tájékoztatást adott az ellenőrzésben résztvevő könyvtárak részére és gondoskodott az ellenőrzéssel kapcsolatos szükségletekről. Az akció azonban nem járt kellő eredménnyel, mert a kötelező bejelentések a MÉH

részéről elakadtak és így csak spontán ellenőrzésekre került sor, éspedig összesen 10 alkalommal, melyeknek során az osztály és a vidéki könyvtárak 523 kötetet vásároltak meg.

Az OTK könyvforgalmi szakbizottságának határozata következtében az osztály évi munkaterve módosult és így nem került sor az 1850 előtti hungarika többkötetes anyag tervezett rendezésére, valamint a *fölőspéldány raktárak felállítására*. Ezek helyett 19 000 kötetrel emelte a fölőspéldányok és a modern idegen könyvek tervszámait és megkezdte a hungarika-periodika szórványszámok feldolgozását is.

Az évi módosított munkaterv 108 855 db rendezését írta elő, a teljesítmény 121 740 db volt (112%) (l. a 15. sz. táblázatot).

Feldolgozás

1. Államosított könyvtári anyag

A régi KEO-anyagból 70 822 db nyert feldolgozást. A modern idegen könyvekből a pedagógia, technika és történelem szakjainak feldolgozására került sor. A hungarika periodika anyag 35 cm-en aluli szórványszámaiból az osztály 75 600 darabot rendezett, ebből 22 323 db-ot állománykiegészítésre adott át, a többiből 1866 teljes évfolyamot állított össze.

2. Fölőspéldányok

Az év folyamán az osztály 55 625 db-ot vett át más könyvtárakból, saját fölőspéldányraktára anyagából pedig 50 918 darabot dolgozott fel. Így lehetővé vált, hogy a KEO régi anyaga 1958 novembere óta újabb anyaggal már nem szaporodott.

Az osztály a *Gorkij könyvtártól* nagyobb mennyiségű cirillbetűs fölőspéldányanyagot vett át. A címleírásokat és azok rendezését a Gorkij-könyvtár munkatársai végezték.

Szétoosztás

1. Az osztály a fentjelzett feldolgozott anyag 76,1%-át, azaz 93 411 db könyvet és periodikát *osztott szét* az OSZK, 54 budapesti, 35 vidéki köz-művelődési és 37 egyéb vidéki, azaz összesen 127 könyvtár között.

A felajánlás 166 db (összesen 2889 oldal, összesen 11 030 példányban) jegyzék útján történt. Vidékre 47 056 darab ment vasúton (242 MÁVTRANS-láda) 65 csomagban postán, gépjárművel stb.

Az év folyamán valójában szétoosztott anyag lényegesen több volt, de a bonyolult átadási folyamat statisztikailag csak utólagosan tükröződik.

A könyvtárak igénylései után fennmaradó anyagból az osztály a Nemzetközi Csereszolgálat, az Á. K. V. és a Kultúra Külkereskedelmi V. igényeit elégítette ki.

2. 1959-től kezdve vette át az osztály a Nemzetközi Csereszolgálattól a *maradék kötelempéldányok* szétoosztását, ami terven kívüli munka volt. 8126 darabot vitt el 22 budapesti utóválogató könyvtár, 2944 darabot pedig az osztály a vidéki könyvtáraknak ajánlott fel.

3. A könyvtári használatra nem alkalmas anyag *selejtezése* útján az osztály 45 878 kg papíryanagot adott át ipari felhasználásra.

KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS

Vezető: Tóth Sándor

Létszám: 7 fő

A könyvtárközi kölcsönzés átszervezése az év folyamán megtörtént: Az osztály ösztönzésére kialakult a hazai könyvtárak közötti közvetlen bekérések gyakorlata, aminek következtében egyfelől *meggyorsultak* a hazai könyvtárakból beszerezhető kölcsönzések, másfelől kb. 700 kéréssel *csökkent* az osztály közvetítésével intézett kölcsönzések száma. Az átszervezés másik fontos eredménye az, hogy az év folyamán 75 budapesti könyvtárral jött létre megállapodás a kölcsönzésben való részvételük tárgyában, az év végén 15 vidéki könyvtárral pedig a megállapodás megkötése folyamatban volt. E megállapodások és a személyes kapcsolatok kiépítése nagy mértékben segítették a könyvtárközi kölcsönzés eredményesebb munkáját.

Az 1959. évre tervezett könyvtárközi kölcsönzési *tájékoztató* összeállítása az 1960. évre halasztódott el. Az év folyamán *felszámolást nyertek* az 1958. évről visszamaradt nemleges válaszü kérdések, valamint a válasz nélkül maradt kérések jelentős része.

Az osztály teljesítményének számszerű adatait a 15. sz. táblázat tartalmazza.

KÖTELESPÉLDÁNY-CSOPORT

Vezető: dr. Medrey Zoltán

Létszám: 5 fő

Az új rendelettervezettel összefüggő film- és hanglezmezszoigáltatás ellenőrzésének tervezete tárgyalanná vált, mert az idevonatkozó tárgyalások során a Kiadói Főigazgatóság a beszoigáltatásra vonatkozó pontokat törölte. Az ennek ellenére beérkező film- és hanglezmezanyag kezelése az érdekelte osztaályokkal egyetértésben történt. (Beszoigáltatás útján 169 hanglezmez és 139 diafilm került az OSZK állományába.)

Szétosztás

1. A naplótételek és kardexelések száma 1959 novemberében elérte, az év végére pedig 4021 tétellel túlhaladta az előző év teljesítését.

	<i>Naplótétel</i>	<i>Kardexelés</i>	<i>Összesen</i>
1958	15 259	21 460	36 719
1959	17 250	23 490	40 740

2. Az állami takarékosági akció keretében a kötelezpéldányok maradékanak racionálisabb felhasználása és anyagtakarékoság érdekében az elmúlt év folyamán tett intézkedések hatásosnak bizonyultak. A felsőoktatási és egyéb jegyzetek, a különlenyomatok, az általános és középiskolai tankönyvek, a zeneművek és a műszaki leírások beszoigáltatandó példányszámának csökkentése a következő változást eredményezte:

	<i>Naplótétel</i>	<i>Átvett kötelezpéldányok száma</i>
1958	15 259	188 306
1959	17 250	180 282

Hasonlóképpen csökkent a kiselejtezett időszak kiadványok száma is, a szabványoknál pedig az év második felében teljesen kiküszöbölődött a selejtezés.

3. Könyvtárunk állománygyarapodása szempontjából jelentős eredménynek tekintjük a metszetek kötelezpéldány-szolgáltatásának megindulását.

4. Kielégítő eredményt mutattak a budapesti és vidéki nyomdaviszsgálatok. Hiányosság néhány nyomdánál az aprónyomtatványok területén mutatkozott. A vidéki nyomdaviszágatoknál — miután jelentős többségükre csak az év utolsó harmadában került sor — a jövőben az egyenletesebb megosztásra kell törekednünk.

1959-ben összesen 60 nyomdaviszágálatra került sor.

A csoport teljesítményének számszerű adatait a 7. sz. táblázat tartalmazza.

KÖZPONTI KATALÓGUS

Vezető: Balla Miklósné

Létszám: 8 fő

A könyv- és folyóirat-központi katalógusok egyesítésére nem került sor, mert ez az átszervezéssel függ össze. Az átszervezésre vonatkozó tervezetet felkért szakértőként dr. Németh Mária, az MTA tudományos munkatársa készítette el. A tervezetet a Kollégium elfogadta, majd az Országos Könyvtárügyi Tanácshoz terjesztette. Az OKT a kérdésben az év végéig nem döntött.

A tervezetbe került az a javaslat, hogy a belföldi anyag nyilvántartása a jövőben a kötelezpéldánycsoporttal együttműködésben történjék.

A központi katalógus az elmúlt év során állandó munkaerő hiánnyal küzdött és csak az év végére sikerült a hiányzó munkaerőket pótolni. Ezért nem kerülhetett sor a több részre oszló betűrend egyesítésére és a 180 000 cédula összeosztására, továbbá az ÁKV adatszolgáltatásának feldolgozására.

Kurrens munka

	1958	1959	
		Terv	Teljesítés
Beérkezett bejelentések	325 570	240 000	253 121
Előrendezés az			
I. betűig	325 570	240 000	253 121
Szoros betűrendezés	235 270	—	237 612
Behelyezés	200 035	—	222 606
Mellék és utalólapok	3 880	—	2 543
Cirilbetűs átírás	877	—	976
Tájékoztató	6 629	7 000	7 094

NEMZETKÖZI CSERESZOLGÁLAT

Vezető: dr. Gombocz István

Létszám: 9 fő

A területi revízió nagyjából befejeződött ugyan, de a cseremérlegek részletesebb egyeztetésére és a nyilvántartások javítására a csereforgalom és a fordítószolgálat növekedése miatt nem került sor. Kb. 60 kapcsolatot adott át az osztály más magyar könyvtáraknak és kb. 40 újat létesített.

A nemzetközi cserét szabályozó rendelet a művelődésügyi miniszter 101/1960/M. K. 1/M. M. sz. utasítása formájában 1960. január 1-én megjelent.

Csereközpont

1. *Tájékoztató és kapcsolatközvetítés.* A 60 kapcsolat átadásán kívül 10 alkalommal módszertani tanácsokat adott az osztály cserekapcsolatok létesítésére. Az osztály által kiszolgált 130 magyar könyvtár egy véleménykérő körlevélre 99%-ban megelégedését fejezte ki.

2. *Kulturális-egyezmények cseréje.* Igen eredményesen működött a csere a Lenin Könyvtárral és a Német Állami Könyvtárral, a kínai, bolgár és csehszlovák nemzeti könyvtárakkal, a lengyel és albán nemzeti könyvtárakkal. A kultúregyezményes csere szabályozása céljából kidolgozott német javaslatra az osztály véleményeket szerkesztett és a tervezett, de elhalasztott konferenciára felkészült. Megszűnt a magyar anyag házi címléírása, helyette az osztály adrémalevonatokat használt és javult a beérkező anyag válogatási rendszere is.

3. A *duplumcsere* forgalma az év első felében emelkedett, később a létszám elégtelensége miatt szünetelt. Így is beérkezett kb. 4200 értékes tétel, melyekkel 20 magyar könyvtár egészíthette ki régi sorozatait.

4. A *hivatalos kiadványok cseréje* terén új kapcsolat jött létre Hollandiával. Az Országgyűlési Könyvtár nevében az osztály több országtól a parlamenti kiadványok rendszeres küldését kérte.

5. A *csomagközvetítés* során az osztály kb. 60 ládát vámoztatott és szállított, a bennük levő 4180 csomagot egyeztetette, igazolta és kb. 120 magyar címzetthez eljuttatta. Kifelé 10 intézmény és egyes tudományos dolgozók részére 1039 csomagot közvetített.

6. Az *ajándékaikció* keretében az osztály a tervezett 500 könyv helyett 1231 könyvet küldött ajándékként külföldi magyar intézeteknek, nemzetközi szervezeteknek, egyes tengerentúli könyvtáraknak, a hivatalosan külföldre utazóknak, továbbá az idelátogató külföldieknek. A beérkező külföldi ajándékokról új nyilvántartás készült. Az osztály havonta 1082 példányban oszt szét két francia folyóiratot.

OSZK — csere

1. Az OSZK *külföldi könyvbeszerzésének* 60%-a, a Hírlaptár *külföldi beszerzésének* 50%-a, a KMK *külföldi folyóiratbeszerzésének* 56%-a érkezett csere útján, ami az eddigi arányokat messze túlhaladta. Az osztály szá-

mára új feladatot jelentett a KMK igényeinek kielégítése, melynek során új kapcsolatok is jöttek létre (kb. 50 új folyóirat és kb. 150 kiadvány bekérése kb. 50%-os eredménnyel).

2. A *szocialista országokkal* folyó cserekapcsolatok tovább szaporodtak, a régiéket elmélyültek. Említést érdemelnek az új szovjet (pl. kárpátaljai) kapcsolatok, a lengyel kapcsolat élénkülése, a román és csehszlovák hungarika szállítmányok, néhány új kapcsolat német demokratikus könyvtárakkal. Csökkent a kínai és a jugoszláv forgalom, viszont erősödtek a kapcsolatok Koreával és Vietnammal.

3. Az *egyéb országokkal* folyó csere területén említésreméltó a finn, holland, svéd és nyugatnémet könyvtárakkal fennálló kapcsolatok bővülése, a British Museummal folytatott csere újjászervezése, az amerikai könyvtárak számos értékes szállítmánya, a spanyol nyelvterület kapcsolatainak élénkülése, sok izraeli hungarika beszerzése, a csere kiterjesztése Indiára, Japánra, Ausztráliára, Délafrikára stb.

4. Az *OSZK saját kiadványainak* rendszeres terjesztése munkájából említésre méltó az Évkönyv és a Schiller-bibliográfia 400—400, a Haydn katalógus 110 címre való kiküldése és e kiadványok visszhangja.

A csereforgalom statisztikáját a 16. sz. táblázat tartalmazza.

Nemzetközi kapcsolatok

1. Az *UNESCO*-val kapcsolatos könyvtári munkát a Magyar Unesco Bizottság Könyvtári Albizottságának megbízásából főleg az osztály végezte. Ennek során egyrészt cikkeket, híreket, adatokat, ismertetéseket adott a magyar könyvtári működésről Unesco kiadványokhoz, illetőleg azok hosszabb magyar fejezeteit összeállította, másrészt a Nemzeti Bizottság megbízásából terjedelmes kimutatást készített a nemzetközi bibliográfiákról, hozzászólt az Unesco programjához és költségvetéséhez, tervezeteket készített az 1960-ban rendezendő budapesti nemzetközi konferenciára, közreműködött a magyar könyvtárügy védelemben részesítendő javainak felmérő munkájában.

2. Az *OSZK tagsági ügyeinek* intézése az ALA, ASLIB, LAA szervezeteknél, belépés a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületébe. Összeállítás szerkesztése a MM. megbízásából a magyar könyvtáraknak járó nemzetközi kiadványokról. Levelezés az IFLA-val a Szabó Ervin Kör megbízásából stb.

3. Az *OSZK különböző osztályainak külföldi levelezését*, az összeállított bibliográfiák, címléírások és az utazási, felszerelési stb. vonatkozású levelek fordítását a Nemzetközi Csereszolgálat 1959-ben a múlthoz képest fokozottabb mértékben végezte. (Közel 300 oldal fordítása.)

V. FŐOSZTÁLY

KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Vezető: dr. Sebestyén Géza

1959. január 1-ével a volt módszertani osztályt kibővített feladatkörrel Könyvtártudományi és Módszertani Központtá szerveztük át. Az új főosztály előtt az a cél állt, hogy továbbfolytatva a könyvtárak módszertani segítségét, hozzálasson a legsürgősebb *elméleti* kérdések feldolgozásához és az *oktatás, továbbképzés* megszervezéséhez. Ennek megfelelően szervezeti-
leg három osztályra vált.

A kétségtelen eredmények ellenére a Központ munkájában az elmúlt év a felkészülés ideje volt. Ez az idő szolgált annak felmérésére, hogy feladatait hogyan tudja adott személyzeti és anyagi lehetőségeivel megoldani.

Az évi terv a közeljövőben megoldandó feladatok közül meglehetősen sokat ölelt fel. Ezek közül nem egyről bebizonyosodott az év folyamán, hogy megoldásuk nagyobb előkészítést kíván. A létszámkeret fokozatos feltöltése is nem kis mértékben hátráltatta a tervfeladatok megvalósítását.

KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI OSZTÁLY

Vezető: dr. Lázár Péter

Létszám: 14 fő

Az osztály munkája részben a kutatások gondozására, részben a könyvtártudományi dokumentációra (elsősorban a külföldi szakirodalom közvetítésére) irányult.

Kutató munka

1. Legelső feladatként az országban folyó *kutató munka felmérése* jelentkezett. Az osztály 241 kutató adatait gyűjtötte be, ennek az alapján részletes jelentést készített. A minisztérium a kiértékelést az év végén megvitatta, s 1960-ban a kérdést jogilag szabályozni fogja.

2. A témák részletes elemzése azt mutatta, hogy — bár a kutatásra fordított idő könyvtárainkban örvendetesen nagy — nem kapnak elég szerepet sem hazai fejlődésünk sajátos kérdései, sem a könyvtártudomány világszerte vitatott legmaibb problémái. Az osztály ezért megkezdte az előmunkákat egy többéves *távlati kutatási terv* kidolgozására, ez részben az akadémiai kutatási tervbe, részben a könyvtárügy 15 éves fejlesztési tervébe illeszkednék bele. A legfontosabb kérdéseket ugyancsak megvitatta a Művelődésügyi Minisztérium, a részletes tematika kidolgozása 1960-ra maradt.

3. Négy terület kutatóival az osztály az év folyamán megbeszélést tartott (régí nyelv és könyvtártörténet; újkori könyvtörténet; katalógizálás; dokumentáció). Rendszeres konzultálásra a kutatók nagy tömegével az adott létszámviszonyok mellett nem kerülhetett sor.

A belső kutató munka területén dr. Mezei László előtanulmányokat végzett a középkori írás társadalmi funkciója és a „Magyarországi írás 1200-ig” témakörben, kidolgozta a Paleográfia első részét, Kéki Béla (Mezei Lászlóval együtt) sajtó alá rendezte Gulyás Pál: a könyv sorsa Magyarországon c. mű első részét, Orosz Gábor a Központi Katalógus lyukkártyás megoldásával foglalkozott.

A belső kutató munkával kapcsolatban említjük meg azt a tevékenységet, ami az ETO nemzetközi felülvizsgálásával s szocialista szellemű átdolgozásával függött össze (előkészület, részvétel a budapesti, varsói, prágai, wiesbadeni értekezleteken).

Könyvtár, dokumentáció

4. Minthogy a feltételezett külső és a megnövekedett belső igényeknek semmiképpen sem felelt meg a *szakkönyvtár* addigi dezorganizált állapota, rendszertelen gyarapítása és igen hiányos állománya, halaszthatatlan volt annak felülvizsgálata. Az év folyamán elkészült a teljes állomány revíziója és néhány területen (Unesco kiadványok) megkezdődött az állomány kiegészítése. Az állomány folyamatos gyarapítása terén is megindult a rendszeres munka. Ugyancsak megkezdődött a gyűjtőkörbe nem tartozó anyag átadása más osztályoknak.

A könyvtár gyarapodása 1959-ben 823 kötet. A könyvtárba járó folyóiratok száma 180. (165 külföldi, 15 magyar).

5. Az osztály kidolgozta a könyveket és periodikákat kiegészítő egyéb dokumentumok (képek, használati nyomtatványok, irattári anyag stb.) gyűjtésének alapelveit. Magára az *archívum* felállítására személyzeti nehézségek miatt ez évben még nem kerülhetett sor.

6. A dokumentáció súlypontja a cikkek területére esett. Hogy az eligazodást saját könyvtárunkon kívül is lehetővé tegyük, megkezdtuk a könyvtárügyi folyóiratok *repertoriumának* szerkesztését és közreadását a Könyvtári Figyelő keretében. Ezzel kapcsolatban a régi cikk-katalógust lezártuk, s a repertoriummal kapcsolatban szerveztük meg az új cikk-katalógust. Szerény formában megindítottuk *figyelőszolgálatunkat*, testületeknek és személyeknek megkezdtuk az egyedi értesítések szétküldését. Elkészült néhány *szakkönyvtár* napirenden levő könyvtárügyi problémákról.

7. Az osztály jelentős *fordítási* tevékenységet bonyolított le. Az év folyamán 230 db fordítás készült. A kiválasztásnál két szempont érvényesült. Egyrészt a könyvtárosképzésnek akartunk megfelelő tanulmányi anyagot adni, másrészt a magyar tudományos és közművelődési könyvtárosoknak bemutatni a szocialista, illetve a nyugati országok könyvtári problémáit. A fordítások minőségi színvonala érezhetően javult. A nehezebb témáknál (pl. az osztályozás modern problémái) azonban a fordítók még mindig terminológiai nehézségekkel küzdenek.

8. Legfontosabb dokumentációs kiadványunk a *Könyvtári Figyelő* volt. Ennek profilját fokozatosan alakította át az osztály, amennyiben sorban beleépítette a fordítások jegyzékét, a már említett cikkrepertóriumot stb.

9. A *könyvtártudományi publikáció* terén az osztály két sorozat alapját vetette meg; a) *Új könyvtári füzetek*, b) *Külföldi könyvtári szakirodalom*. Az első

hazai, a második külföldi szerzők műveit fogja hozni. A második számára 24 külföldi monográfia fordítása történt meg, illetve van folyamatban. Sorozaton kívül jelent meg „A magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye” c. dokumentumgyűjtemény. A fentiekén kívül gondozta az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványsorozatát is.

10. A külső átfutási idő hosszadalmas volta (8—8 hónap) elengedhetetlenné teszi a *sokszorosító munka* házi kezelésbe vételét. Az osztály elkészítette a sokszorosító üzem rekonstrukciójának tervét, amely végső fokon egy kis könyvtári és bibliográfiai nyomdaüzem megalapítását jelenti. Jelentős lépés, hogy már 1959-ben sikerült egy nagykapacitású Xerox berendezést szerezni a rotalemezek készítésére.

MÓDSZERTANI OSZTÁLY

Vezető: Sallai István

Létszám: 11 fő

A Módszertani osztály munkája az elmúlt évtől kezdve — a KMK megalakulásával — jelentősen bővült. Tevékenysége a közművelődési könyvtárakon kívül a tudományos és szakkönyvtárak területére is kiterjedt, a közművelődési könyvtárügy területén pedig az eddiginél nagyobb figyelmet tudott fordítani a szakszervezeti könyvtárak és a gyermekkönyvtárügy problémáira.

A magyar könyvtárügy egyik legfontosabb alapelve a hálózati elv. Ezért a KMK-nak is mindenekelőtt a hálózatokon keresztül kell kifejtenie tevékenységét. A megyei hálózatokkal tovább folytattuk már kiépített jó kapcsolatainkat, s hasonlókat törekedtünk teremteni szakszervezeti vonatkozásban és a tudományos és szakkönyvtárak vonalán is. Mindazonáltal folyton beleütköztünk abba a ténybe, hogy a könyvtári törvény rendelkezései még nem váltak valósággá, az ott előírt hálózatok ténylegesen még nem mind működnek.

A könyvtárak szocialista nevelő hatása érdekében kifejtett tevékenységünk nem volt különálló programpont, áthatotta ez minden vállalkozásunkat, lett legyen szó a könyvtári munka bármely ágáról. Mégis ki kell emelnünk a Tanácsköztársaság 40. évfordulójával, a Szovjet Könyv Ünnepi Hetével s a VII. Pártkongresszussal kapcsolatban kiadott útmutatóinkat s egyéb munkánkat, közreműködésünket az olvasómozgalmak előkészítésében.

Az együttműködés kellő kiépítésére, a szükséges kapcsolatok megteremtésére sajnos az 1959-es esztendő nem volt oly mértékben elegendő mint reméltük. Vonatkozik ez még az OSZK-ra is. Bár szórványosan (pl. a Magyar Nemzeti Bibliográfia kérdéseiben) létrejött a kapcsolat, ez nem lehetett sem eléggé rendszeres, sem eléggé hatékony. Még kevésbé sikerült a szükséges összeköttetést megteremteni a Népművelési Intézettel, a TIT-tel stb. Egyedül a Könyvtárügyi Tanáccsal, illetve annak szakbizottságaival valósult meg az eléggé szoros kapcsolat.

Tudományos és szakkönyvtárak csoportja

1. A hálózati elv erősítését szolgálta mindenekelőtt az Országos Mezőgazdasági Könyvtár hálózatának felülvizsgálata. A felülvizsgálatról készített jelentés útmutatásul szolgálhat a hálózati központ munkájának megjavításához is. A tudományos könyvtári hálózatok másik típusával; az egyetemi s ezen belül az intézeti könyvtárakkal való foglalkozás az elmúlt év decemberében Szegeden megtartott egyetemi könyvtári konferencián tetőződött be. A csoport munkájának jelentős részét vette igénybe a konferencia előkészítése, amelynek legnagyobb eredménye az volt, hogy első ízben ültek össze az egyetemi és intézeti könyvtárak dolgozói, valamint az egyetemek professzorai, az egyetemek könyvtári ellátásának megvitatása érdekében.

Egyéb hálózatok vonatkozásában: a csoport megkezdte az Országos Műszaki Könyvtár hálózatának, a vállalati műszaki könyvtáraknak tanulmányozását. A hálózatokhoz nem tartozó könyvtárak közül is meglátogatott néhányat (Orsz. Levéltár Könyvtára, Bartók Béla Zeneiskola Könyvtára, Zrínyi Akadémia Könyvtára stb.) Tanácsot adott esetenként mindazoknak a hálózathoz nem tartozó könyvtáraknak, amelyek valamely problémájuk megoldásában a csoporthoz fordultak.

Közművelődési könyvtárak csoportja

2. A *szakszervezeti könyvtárak módszertani gondozása* terén, az egységes munkamódszerek és a hálózati központi tevékenység kialakítása céljából tanulmányozta a csoport egyes nagyobb vidéki szakszervezeti központi könyvtárak (Tatabánya, Salgótarján stb.) munkáját. Ezek mellett 28 üzemi könyvtárat látogatott meg Budapesten és vidéken. Felmérte a szakszervezeti könyvtárak állományhelyzetét és intézkedési tervet dolgozott ki a SZOT számára.

Előkészítette a SZMT könyvtárosok győri konferenciáját, s tevékeny szerepet játszott a szakszervezeti könyvtárosok egyhetes konferenciájának megszervezésében.

Egész év folyamán különös gondot fordítottunk a két közművelődési könyvtári hálózat szervezett együttműködésének kialakítására.

3. Az *olvasószolgálat és az irodalom-propaganda* javítása érdekében a következő útmutatókat, illetőleg kiadványokat dolgozta ki az osztály:

Két eseménynaptár; az egyik 1959. II. felére, a másik 1960. évre. — Részvétel a „József Attila olvasómozgalom” irodalmi jegyzékének és útmutatójának összeállításában. — Elkészült a Hazafias Népfront védnöksége alatt indítandó olvasómozgalom útmutatója és irodalmi jegyzéke is. (Ez utóbbi kiadásra nem került.) — A Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral közösen útmutatókat, kiállítási anyagokat, ill. bibliográfiát adott ki az osztály a Tanácsköztársaság 40. évfordulója, a Szovjet Könyv Ünnepi Hete, a VII. Pártkongresszus és az Ünnepi Könyvhét alkalmából.

Megvizsgálta és a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztálya számára jelentést készített a csoport a közművelődési könyvtáraknak a ter-

melőszövetkezeti mozgalommal kapcsolatos munkájáról. — Tervezetet készített továbbá a Könyvtárellátó számára a nyomdailag előállított kiállítási és szemléltető propaganda feliratok elkészítéséhez.

Ezek mellett az év folyamán különböző könyvtárak olvasószolgálati és irodalompropaganda munkájához adott tanácsokat a csoport.

4. Az *állománygyarapítás kérdése* különös hangsúlyt kapott a csoport munkájában. Fontosabb eredmények: elkészült a falusi könyvtárak törzsanyagjegyzéke és beszerzési útmutatója. Az év folyamán már folyamatosan jelölte az osztály a Könyvtárellátó tájékoztató jegyzékein a falusi könyvtáraknak törzsanyagként beszerzendő és az ajánlott irodalmat. Előterjesztést tett az osztály a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának a megyei könyvtárak szakkönyv-ellátásának megjavítására. Több ízben tett javaslatot a Kiadói Főigazgatóságnak a közművelődési könyvtárak szempontjából fontos művek kiadására.

5. Az *állományfeltárás és a feldolgozó munka* területén útmutatók jelentek meg a feldolgozás és az állományszervezés időszerű kérdéseiről, a diafilmek kezeléséről, színműtárak létesítéséről, a szakszervezeti hálózati központok belső könyvtári munkájáról és letéti nyilvántartásairól. Könyvvédelmi rendelettervezetet készítettünk a SZOT részére.

6. A *közművelődési könyvtárak szervezeti és igazgatási kérdéseinek* megoldásában legjelentősebb munkája az osztálynak ebben az évben a közművelődési könyvtárak 15 éves távlati tervének kidolgozása volt.

A Művelődésügyi Minisztérium Statisztikai osztályával közösen dolgozta ki az osztály az állami és szakszervezeti könyvtárak új statisztikai adatszolgáltatási rendszerét.

Útmutatókat adott ki az osztály a megyei könyvtáraknak a szakkönyvtárakkal való együttműködéséről, a művelődési autók használatáról, a megyei könyvtárak évi jelentéseinek elkészítéséhez, a helyi tanácsok vezetői számára a könyvtárak irányításával kapcsolatos feladatokról.

A megyei könyvtárak vezetői és a megyei tanácsok művelődési osztályainak vezetőhelyettesei részére az elmúlt tavasszal és ősszel 3—3 napos konferenciát szervezett az osztály.

7. *Gyermekkönyvtárügy.* A gyermekkönyvtárakkal való rendszeresebb foglalkozás az elmúlt év utolsó harmadában indult meg. Elkészült a gyermekkönyvtárakról szóló rendelet tervezete és az 1960-ban tartandó hazai első gyermekkönyvtárosi konferencia terve. — A magyarnyelvű gyermekkönyvtári szakirodalom gyarapítása érdekében mintegy 15—20 ívnyi külföldi szakirodalmat készítettünk fordításra. Javaslattal készült a Kiadói Főigazgatóságnak a kiadandó szovjet gyermekkönyvekről.

Előkészületek történtek a 15 éven felüli ifjúság olvasmányanyagáról szóló, 1960-ban történő felmérésre is.

OKTATÁSI OSZTÁLY

Vezető: Barabási Rezső

Létszám: 4 fő

Az Oktatási osztály munkája az év folyamán elsősorban a könyvtárosképzés, kisebb mértékben pedig a továbbképzés feladataira irányult. E munkák megindításához el kellett végezni a könyvtárakban dolgozó könyvtárosok képzettségi fokának felmérését; ezenkívül tanulmányozni kellett más területeken, illetve más országokban (elsősorban a Szovjetunióban és az NDK-ban) folyó képzési, illetve továbbképzési tapasztalatokat. Az oktatás távlati tervének elkészítése a következő évre maradt.

Az osztály az alábbi *könyvtárosképző* tanfolyamokat indította meg:

1. kétéves felsőfokú levelező oktatás az egyetemet más szakon végzett, közművelődési könyvtárakban dolgozók számára;

2. a már folyamatban levő kétéves középfokú könyvtárosképzés befejezése és a résztvevők levizsgáztatása;

3. az ún. tanulóképzés megindítása olyan hallgatók számára, akik érettségi után kerülnek a könyvtárba. A tanfolyam két évig tart, a résztvevők napi 5 órát dolgoznak 3 órát pedig szervezett tanulással töltenek. Jelenleg ez a képzés — az osztály felügyelete mellett — a következő hat könyvtárban folyik: OSZK, OMK, FSZEK, miskolci, kaposvári, veszprémi Megyei Könyvtár;

4. középfokú könyvtárosképzés levelező tagozata;

5. raktárkezelői tanfolyam.

A *továbbképzés* terén a következő tanfolyamokat szervezte az osztály:

1. az 1958-ban indult gyermekkönyvtárosi tanfolyam befejezése;

2. 6 napos továbbképző tanfolyam a közművelődési könyvtárak vezető dolgozói számára Leányfalun;

3. kezdő szakozói tanfolyam;

4. társadalomtudományi szakozói tanfolyam;

5. kezdő címleíró és szakozó tanfolyam a vidéki közművelődési könyvtárosok számára.

Ezenkívül kidolgozta az osztály a társadalmi munkás falusi könyvtárosok továbbképzésének tantervét.

ZÁROLT KIADVÁNYOK TÁRA

Vezető: Kocziba Jánosné

Létszám: 3 fő

A tervben szereplő dezideráta-jegyzék összeállítása, valamint a proletárdiktatúra tárgyszókatálogosának felállítása elmaradt, mert egyrészt a kutatóforgalom háromszorosára nőtt, másrészt egyéb terven kívüli munkákra került sor.

Az idegennyelvű könyvanyag feldolgozása kb. 1000 kötet elbírálásával és felállításával megkezdődött.

Feldolgozás

1. Új anyagként a Tárba mintegy 3000 db könyv és periodika érkezett. Elbírálásuk után egy részüket a Tár feldolgozta, más részüket a Könyvelosztónak adta át.

2. Átadásra került a Könyvelosztó és a Gyarapítási osztály számára összesen 1209 könyv és periodika. Az év folyamán a Tár megkezdte az emigráns eredetű periodikák átvételét a Hírlaptártól.

3. Mintegy 1000 további könyvet bírált el a Tár abból a szempontból, hogy zártnak minősítendőek-e vagy sem.

4. A feldolgozás részletei: többszáz kontroll, 500 rövidített ideiglenes címléírás, 5000 katalóguscédula beosztása. Rendszeresen folyt a kurrens periodikák beosztása és nyilvántartása.

5. A magyar nyelvű könyvanyag adremázott katalógusának felállítása megkezdődött, egyelőre kezdeti stádiumban van.

Forgalom

	1958	1959
Személyek forgalma	533	1325
Használt könyvek		3038
Használt periodikák		4964
Összesen	2656	8002

KÖNYVKÖTÉSZET ÉS KÖNYVHIGIÉNIAI LABORATÓRIUM

Vezető: Sasvári Dezső

Létszám: 18 fő

Könyvtárunk az állomány védelme és konzerválása terén évek óta nagy nehézségekkel küzd. Az állományvédelem munkája *könyvkötészeti műhelyünk* feladata, amely hosszú évek óta nincs abban a helyzetben, hogy feladataival megbirkózzék; ehhez sem személyzete, sem felszerelése nem elegendő. A nemzeti könyvtár történelmi szempontból is rendkívüli jelentős gyűjteményeinek védelme ilyenformán távolról sincs biztosítva. Az 1958-ban végzett általános felmérés és a legfontosabb követelmények rögzítése nyomán 1959-ben némileg javult a helyzet, amennyiben a kötetzet személyzete kibővült (6 ipari tanuló végez állandó kisegítő munkát) és átépítés útján csökkent a helyhiány is.

A kötetzet dolgozói évi tervüket többnyire túlteljesítették, számos terven kívüli munkát is elvégeztek. Maga a terv is azonban szükségképpen alacsony volt, mert a teljes évi költségvetési keretnek mindössze 4%-át fordíthattuk állományvédelemre, szemben a hasonló nagy külföldi könyvtárakkal, melyek 20–30%-ot is költenek erre a célra. Az 1958. évi vizsgálat által megállapított kötetlen anyag időközben kb. 1 100 000 darabra

nőtt, ehhez az óriási anyaghoz, melyet mint többnyire pótolhatatlant első-sorban kellene megkímélnünk a rongálódástól, sőt pusztulástól — hozzá sem lehetett nyúlni. Sőt, az évi kurrens gyarapodásnak is mindössze egyötödét lehetett csak köttetni. (Ezen a helyzeten az sem változtatott lényegesen, hogy az előző évekhez hasonlóan 1959-ben is végeztettünk külső munkahelyekkel kötési munkát, de csak a kötetési keret kb. 10%-a erejéig.) A fűzött állapotban beérkező friss anyag 80%-a ily módon kötetlenül kerül a raktárba.

A kötetészet dolgozóinak az év folyamán végzett munkájából kiemeljük a Tanácsköztársaság évfordulója és a Haydn ünnepek alkalmából nyújtott teljesítményeket és a politechnikai nevelés keretében egy leánygimnáziumban végzett oktatói munkát. Egyébként a számszerű teljesítményekről a 17. sz. táblázat tájékoztat.

A *Könyvhigiéniai laboratórium* az év első felében a Kézirattárhoz, a másodikban a Kötetészethez tartozott. Évi tervét a laboratórium teljesítette, amennyiben kb. 400 kézirat, régi könyv, zenemű, térkép stb. restaurálását végezte el. Az első félévben a külön erre a célra alkalmazott munkaerő végezte el a laboratórium felállításának, berendezésének és felszerelésének munkáját, tájékozódott a bel- és külföldi szakirodalomban, felvette a kapcsolatot a külföldi hasonló célú laboratóriumokkal, tapasztalatcserét folytatott Magyarországon. A laboratórium papírtartósítási kísérleteket végzett, bőrfestési eljárásokat dolgozott ki, sikerrel konzervált néhány ceruzával írt értékes kéziratot és megvizsgálta raktáraink hőmérsékleti és nedvességi viszonyait.

GAZDASÁGI HIVATAL

Gazdasági vezető: dr. Pálinkás Sándor

Létszám: 41 fő

Az intézmény szakmai feladattervével párhuzamosan az 1959. évi költségvetésben biztosított hitelfedezetek gazdaságos és célszerű felhasználásával teljesítette pénzügyi feladattervét.

A költségvetési hitelfedezetek 1959. évi alakulása kedvezett a nemzeti könyvtár érdekeinek. A közelmúlt évek tapasztalataival szemben ebben az évben mind a szakfelügyeletet ellátó főhatóság, mind pedig az illetékes pénzügyi szervek hathatósan segítették a könyvtárat a szükséges pénzügyi eszközök előteremtésében. Ez a körülmény a jó együttműködésen túl azt is eredményezte, hogy a biztosított hitelfedezeteket célszerűen és gazdaságosan kitűzött célok megvalósítására fordíthattuk.

Az évi költségvetésben biztosított hitelfedezetek terén hiány mutatkozott különösen a 02 (Egyéb bérek) és 06 (Szolgáltatás) rovatoknál, nevezetesen a szerzői, fordítói és lektorálási munkák illetve az állományvédelemre biztosított költségek és munkadíjak kifizetéseinél. Különösen megmutatkozott ez a hiány a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szervezésével kapcsolatban, amely osztály feladattervét csak külső munkatársak széles bevonásával tudja megvalósítani. Sem a dokumentáció minimális fordítási programját, sem az időszerű szakmai kérdések kidolgoztatását

kellő tiszteletdíjak és kiadói költségek nélkül megvalósítani nem lehet. Az Országos Széchényi Könyvtár belső munkájában a tiszteletdíjak mértékének elégtelensége ott jelentkezett, hogy nem, vagy csak igen lassú ütemben lehetett kiadni az állományrendezéssel kapcsolatos munkákat, így pl. a Kisnyomtatványok vonalán, holott e kérdésnek különös fontosságot ad a közeljövőben esedékké váló költözésünk. A 06 rovatnál már említett hitelkeret hiány azt eredményezte, hogy nem fordíthattunk megfelelő összeget az állomány megóvására. Jellemző adat, hogy 1 100 000 db-ból álló kötetlen anyag vár még megmunkálásra.

Az arányok terén továbbra is hiányosságként kell említenünk az állomány gyarapodásra fordított összeg alacsony voltát. Hasonló feladatkörrel rendelkező nagy külföldi könyvtárak 25—30%-os arányával szemben könyvtárunk az évi költségvetésnek mindössze 9%-át fordította gyűjteményeinek gyarapítására. Ez ugyan magasabb az előző évek arányszámánál, azonban még mindig nem felel meg a követelményeknek.

Tervteljesítés szempontjából pénzügyi gazdálkodásunk, a 99,9%-os teljesítési mértékét figyelembe véve, eredményesnek mondható. 1959. év folyamán tovább javítottuk a pénzügyi fegyelmet és azon voltunk, hogy a vonatkozó jogszabályoknak és rendelkezésnek a dolgozók körében érvényt szerezzünk.

Beruházásokra közel másfélmillió Ft-ot fordítottunk. E beruházásokkal jelentős területen tudtuk munkánkat megjavítani. Az igazgatás fejezetében már megemlítettük a Xerox-gépet, a Vari-Typer szedőgépet és a Mikrofilmtár számára vásárolt korszerű modern gépeket, itt említjük meg még az új zenegépet, az asztalosműhely számára vásárolt új gépeket, 9 katalógusszekrényt, 4 Adréma-szekrényt és 19 normál írógép beszerzését. Fontos beruházás volt ezenkívül a könyvkötészetben végzett galéria-építkezés is.

Felújítások a tervnek megfelelő ütemben, különösen épületeink állagmegóvása érdekében folytak. Nagyszabású munkával felújítottuk a Polack M. tér 10. sz. alatti épület központi fűtését, tetőzetét és homlokzatát. A keszthelyi, gyöngyösi és zirci műemlék könyvtárakban ugyancsak végeztünk felújítást központi fűtés és tetőfedési munkákkal. A Múzeum krt. 14. sz. épületen jelentős javítási munkákra került sor. A Múzeum u. 3. sz. épületben különböző kőműves, valamint festési és mázolásai munkákat végeztünk el. Az épület felújítási összegeknél lényegesen alacsonyabb keretet használtunk fel a szakmai felszerelések felújítására.

TÁBLÁZATOK

1. táblázat

*A gyarapodás megoszlása a beszerzés módja szerint
1958-ban*

	Vétel	Ajándék	Csere	Köteles- példány	Összesen
Könyv (kötet)	3 254	8 111	3 384	29 199	43 948
Időszaki kiadv. (kurrens évf. — nem kurrens db).....	1 184	607	397	1 924	4 112
Kézirat (db)	3 415	727	—	—	4 142
Zenemű (db)	212	421	49	858	1 540
Térkép (db)	211	25	—	102	338
Plakát, színlap (db).....	495	1 344	—	20 236	22 075
Szabvány, szabadalom (db)	—	—	—	5 398	5 398
Egyéb aprónyomtatvány (db).....	11 516	172	—	30 300	41 988
Film (800 kocka) (db)	1 186	—	—	—	1 186
Filmcsík (6 kocka) (db)	171	—	—	—	171
Diafilm (50 kocka) (db).....	—	—	—	110	110
Fényképlemez (db)	447	—	—	—	447
Hanglemez (db).....	18	—	—	140	158
Egyéb dokumentum (db)	545	87	10	1 877	2 519
Müemlékkönyvtárak.....	183	6007	—	436	6 626
Ebből: könyv	128	6 002	—	434	6 564
időszaki kiadvány	55	5	—	—	60
egyéb.....	—	—	—	2	2

A gyarapodás megoszlása a beszerzés módja szerint
1959-ben

(Zárójelben az 1959. évi tervszámok)

	Vétel	Ajándék	Csere	Köteles- példány	Összesen
Könyv (kötet)	4 572 (4 500)	8 376 (5 500)	4 374 (2 000)	32 756 (29 000)	50 078 (41 000)
Periodika (kurrens évf. — nem kurrens db)	953 (1 100)	670 (565)	424 (433)	2 078 (1 920)	4 125 (4 018)
Kézirat (db)	10 396 (2 550)	97 (1 750)			10 493 (4 300)
Zenemű (db)	362 (250)	644 (50)	90 (100)	892 (800)	1 988 (1 200)
Plakát, színlap (db)	857 (500)		4 (50)	21 827 (16 000)	22 688 (16 550)
Kisnyomtatvány (db)	1 234 (1 350)	59 (250)	4 (25)	32 299 (24 000)	33 596 (25 625)
Térkép (db)	216 (200)	110 (100)	2	132 (100)	460 (400)
Film (db) (800 kocka)	478 (375)				478 (375)
Oktató dia (db) (50 kocka)		129		139 (100)	268 (100)
Filmcsfík (db) (6 kocka)	203 (84)				203 (84)
Fényképlemez (db)	44				44
Hanglemez (db)	68 (30)		2	169 (130)	239 (160)
Szabvány (db)	— (30)			4 936 (4 000)	4 936 (4 030)
Egyéb dokumentum (db)	7 364	46	26	2 333	9 769
Összesen	26 747 (11 069)	10 131 (9 215)	4 926 (2 608)	97 561 (76 150)	139 365 (99 042)
Műemlékkönyvtárak	65 (100)	3 026 (1 000)	—	116 (100)	3 207 (1 200)
Ebből:					
könyv	31	2 989		24	3 044
periodika	34	27		92	153
egyéb	—	10		—	10

3. táblázat

A könyvgyarapodás* megoszlása nyelvek szerint

Magyar	12 806	Dán	9
Orosz	1 104	Finn	170
Szerb	92	Macedon	1
Szlovén	32	Kínai	19
Lengyel	416	Holland	17
Cseh	242	Albán	9
Szlovák	157	Svéd	32
Bolgár	85	Litván	2
Román	355	Észt	25
Görög	10	Norvég	6
Ujgörög	1	Ukrán	48
Latin	1 114	Mari	2
Horvát	84	Mordvin	1
Héber	17	Csuvas	1
Francia	937	Komi	3
Német	2 790	Udmurt	2
Angol	1 702	Eszperanto	1
Olasz	140	Örmény	3
Spanyol	105	Többnyelvű	590
Török	19	Összesen	23 149

4. táblázat

A könyvgyarapodás* megoszlása ETO fűszakok szerint

0	1-2	3K	3	4	5	6	7	8	9
6 665	1 037	823	2 655	595	416	2 101	1 060	5 683	2 114

* Ebben a kimutatásban a kötelepéldány könyvgyarapodási rovatából csak a könyvek és sokszorosított könyvek szerepelnek (füzet, jegyzet, különlenyomatról nyelvi és szak szerinti bontás nem készült), műemlékkönyvtárak gyarapodása ugyancsak nem szerepel.

5. táblázat

A hírlaptár gyarapodásának megoszlása

Eredet szerint							
Belföld		Szovjetunió		Népi dem.		Egyéb	
kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.
2 003	845	58	25	189	68	316	297

Szerzeményezés módja szerint							
Kötelepéld.		Vétel		Ajándék		Csere	
kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.	kurrans	nem kurr.
1 986	—	283	552	5	628	292	55

6. táblázat

A gyarapodás és az állomány fejlődése 1957-től

	Gyarapodás			Állomány		
	1957	1958	1959	1957	1958	1959
Könyv (kötet)	39 426	50 512	50 078*	1 334 088	1 360 110	1 410 188
Periodika (kurrens évf. +nem kurrens db)	7 032	4 172	4 125*	141 992	146 164	150 289
Kézirat (db)	6 627	4 142	10 493	298 897	303 039	313 532
Zenemű (db)	1 011	1 540	1 988	49 117	50 657	52 645
Térkép (db)	565	338	460	70 000	70 338	70 798
Plakát és kisnyom- tatvány (db)	70 867	64 063	56 284	1 562 537	1 626 600	1 682 884
Mikrofilm (db)	116	1 186	478	3 393	4 579	5 057
Filmcsík (db)		171	203			
Diafilm (db)		110	268			
Fényképlemez (db)		447	44			
Hanglemez (db)		158	239			
Szabvány (db)	4 144	5 398	4 936			
Egyéb dokumentum (db)	1 240	2 521	9 759*	122 758	131 563	147 022
Összesen:	131 028	134 758	139 365	3 582 782	3 693 050	3 832 415

* A „Könyv”, „Periodika”, „Egyéb dokumentumok” rovatban a műemlék könyvtárak adatai is bennfoglaltak.

7. táblázat

A kötelezpéldányok szétosztása

	OSZK gyarapodás	Szétosztás	Fölőpéldány
1. Könyv, nyomtatott	7 997	118 351	25 797
Könyv, sokszorosított	850		
Füzet	5 077		
Különlenyomat	8 851		
Jegyzet	9 953		
Zenemű	892		
Térkép	132		
Egyéb	2 181		
2. Szabvány	4 936	15 303	408
Plakát	19 892		
3. Egyéb aprónyomtatvány	32 299	126 050	460
Metszet	156		
4. Periodika (db)	53 172	209 550	66 138
Összesen:	146 388	469 254	92 803
1959. évi terv:	(113 000)	(487 000)	

8. táblázat

Címleírás

	1958	1959	Terv
Könyvfeldolgozó o.	27 548	17 273	18 750
Bibliográfiai o.	—	16 125	12 000
Hírlaptár	16 191	25 966	23 200
Zeneműtár	3 600	8 630	7 870
Térképtár	1 402	1 285	1 200
Színháztörténeti o.	5 949	4 202	5 000
Kisnyomtatványtár	3 200	4 200	4 000
Kézirattár	8 203	8 328	9 000
Régi és Ritka Nyomtatványok Tára	2 761	1 927	2 000
Mikrofilmtár	4 150	2 493	5 100
Keszthely	1 000	2 020	3 000
Gyöngyös	2 500	2 331	2 500
Zirc	—	6 234	500

9. táblázat

Szakozás

	1958	1959	Terv
Könyvfeldolgozó o.	22 708	24 092	22 750
Bibliográfia o.	—	6 356	5 000
Hírlaptár	9 798	14 241	12 000
Zeneműtár	2 400	4 780	4 600
Térképtár	—	1 494	1 200
Kisnyomtatványtár	36 500	54 552	44 000
Gyöngyös	760	2 331	2 500

10. táblázat

Katalóguslap beosztás

	1958	1959	Terv
Könyvfeldolgozó o.	149 171	309 701	367 000
Hírlaptár (KK-val)	64 373	86 863 (217 735)	103 000 (193 000)
Zeneműtár	5 200	20 400	25 000
Színháztörténeti o.	12 496	48 842	52 000
Térképtár	3 797	4 865	3 000
Kézirattár	7 070	7 812	
Régi és Ritka Nyomtatványok Tára	5 650	5 800	8 500
Keszthely			
Gyöngyös			
Zirc	38 720	4 700	25 000

*Olvasóforgalom
Helyben olvasók*

	Olvasók			Használt egység		
	1957	1958	1959	1957	1958	1959
Olvasószolgálat	24 437	39 109	43 651	68 471	106 644	119 820
(Tud. kutató)	(3 920)	(6 638)	(5 886)			
(Egyet. hallg.)	(9 354)	(15 878)	(21 626)			
(Közműv. olvasó)	(11 163)	(16 593)	(16 139)			
Hírlaptár	15 769	24 392	24 923	61 471	93 036	108 188
(Tud. kut.)	(5 051)	(7 209)	(7 343)			
(Egyet. hallg.)	(3 490)	(5 198)	(5 040)			
(Közm. olv.)	(7 228)	(11 985)	(12 540)			
Könyvtártudományi szakkönyvtár	977	1 352	376	3 588	4 984	1 509
Régi és Ritka Ny. T.	1 118	1 234	1 124	4 226	5 743	4 525
Kézirattár	1 640	2 282	2 258	21 880	19 879	17 610
Zeneműtár	663	1 932	1 817	3 947	8 353	8 900
Színháztörténeti o.	1 273	1 171	1 239	151 520	65 314	84 220
Térképtár	365	437	547	3 108	10 223	9 497
Plakáttár	270	484	733	62 193	160 500	270 180
Mikrofilmtár	166	686	1 022	378	4 270	5 354
Zártanyag	—	533	1 323	—	2 656	8 178
Gyöngyös	831	597	763	3 163	2 306	2 024
Keszthely		129	130		496	376
Zirc	226	160	82	902	329	152
Összesen:	47 735	74 498	79 988	384 847	484 733	640 533

*Az olvasószolgálat és hírlaptár olvasói által használt művek
megoszlása ETO szákszámok szerint*

Olvasószolgálat		Hírlaptár	
0	5 382	07	32 291
1	4 605	07KP	2 828
2	1 955	0	6 374
3K	406	1	218
3	15 761	2	2 635
4	3 993	3	15 498
5	5 003	3K	1 586
6	5 570	37	1 472
61	3 738	4	2 727
7	5 350	5	1 721
8	50 203	6	6 202
9	17 854	61	2 030
Összesen	119 820	7	7 084
		8	21 743
		9	3 779
		Összesen	108 188

Kimutatás a kölcsönzésről

	Eset	Db
Olvasószolgálat	3 418	7 630
Belső 2 996 6 677		
Külső 422 953		
Hírlaptár	1 648	4 940
Könyvtártudományi szakkönyvtár	343	892
Kézirattár	4	116
Régi és Ritka Nyomtatványok Tára	12	35
Plakáttár	5	842
Keszthely	89	272
Gyöngyös	71	124

A könyvelősző feldolgozó és szétosztó munkája

	Teljesítmény		Terv	
	mű	kötet (db)	mű	kötet
1. Feldolgozás:				
Államosított (régii KEO) könyvtári anyag	29 100	70 822		(48 555)
Főlépéldányok	42 830	50 918		(60 300)
Összesen:	71 930	121 740		(108 855)
Ennek során:				
Egyszerűsített címleírás	71 930	6 925	(57 350)	(8 355)
Egyszerűsített szakozás	—	52 133	—	(66 355)

Könyvtárak	Átadott könyvek és periodikák		
	mű	kötet	darab
2. Szétosztás:			
OSZK	6 622	7 325	802
Budapesti könyvtárak	21 742	26 454	3 552
Megyei közműv. könyvtárak	11 710	13 980	1 037
Vidéki és egyéb könyvtárak	26 213	30 489	1 550
Vidéki múzeumok	585	780	2 341
OSZK-Nemzetközi Csereszol- gálat	248	755	52
ÁKV	3 837	3 977	—
Kultura Külker. V.	152	317	—
Összesen	71 109	84 077	9 334

*A könyvtárközi kölcsönzés
1959. évi munkateljesítménye
(Zárójelben az 1959. évi tervszámok)*

1. Beérkezett kérések:		
a) Budapestről:	4 427	(5 000)
b) Vidékről:	3 394	(3 000)
c) Külföldről:	1 326	(2 000)
Összesen	9 147	(10 000)
2. Kiment kérések:		
a) Belföldre:	5 722	
b) Külföldre:	7 572	
Összesen:	13 294	
3. Megszerzések:		
I. Nyomtatott kölcsönművek és kölcsönfilmek:		
a) Külföldről érkezett kölcsönművek:		
(Bp.-nek) 1 838		
(Vidéknek): 1 355	3 193	(3 200)
b) Külföldről érkezett kölcsön mikrofilmek:		
(Budapestnek:) 19		
(Vidéknek:) 10	29	
c) Külföldre küldött kölcsönművek	572	(600)
	3 794	(3 800)
d) Hazai könyvtár küldte hazai könyvtárnak közvetítésünkkel	1 844	
Összesen:	5 638	
II. Mikrofilmek, fénymásolatok:		
a) Érkezés külföldről:		
(Budapestnek): 1 318		
(Vidéknek): 485	1 803	(1 900)
b) Kiküldés külföldre:	586	(300)
	2 389	(2 200)
c) (Hazai könyvtár küldte hazai könyvtárnak közvetítésünkkel)	701	
Összesen:	3 090	
Megszerzések összesen:	8 728	

* továbbá 500 californiai könyv

** továbbá 5000 hivatalos kiadv.

A nemzetközi csereszolgáltat statisztikai adatai

1. Csereforgalom

(Kultúr-, hivatalos-, duplum- és OSZK-csere együtt)

Ország	Kiküldés				Átvétel			
	Könyv	Periodika			Könyv	Periodika		
		db	évf.	pld.		db	cím.	pld.
Szovjetunió	5 779	9 620	371	499	5 008	10 723	396	524
Népi dem.	6 572	25 917	387	1 498	4 979	26 450	617	940
Egyéb	2 791	11 713	132	385	6 241	22 448	420	850
Összesen:	15 142	47 250	890	2 382	16 228	59 621	1 433	2 314
Egész évi terv:	(15 000)	(800)			(15 000)		(1 150)	

2. Csomagforgalom

Ország	Kiküldés	Átvétel
Szovjetunió	112	4
Népi dem.	298	1 318
Egyéb	727	3 098
Összesen:	1 137	4 420
Egész évi terv	(1 350)	(3 400)

3. Ajándékforgalom

Ország	Kiküldés	Átvétel	
	könyv	könyv	periodika
Szovjetunió	32	23	—
Népi dem.	173	293	—
Egyéb	1 026	1 107	15 384
Összesen:	1 231	1 423	15 384
Egész évi terv	(500)		(20 000)

4. Magyar anyag szétszétlása belföldi könyvtárak között

Egész évi terv 3 311 db
(3 000)

5. Levélforgalom

Iktatókönyv szerint 1 971 db

6. Csomagolás

Egész évi terv 13 512 db
(13 000)

Köttetés, restaurálás
(Zárójelben az 1958. évi teljesítmény)

Házi kötetészet	Kötés		Restaurálás		Javítás és újrakötés		Egyéb	
	végzett munka	terv	végzett munka	terv	végzett munka	terv	végzett munka	terv
Könyv	1041 (394)	1000			273	300		
Folyóirat	1193 (1255)	1280			80	150		
Hírlap	396 (331)	340			267	250		
Jegyzet	6357 (7361)	8000						
Napló	54 (65)	60						
Kotta	80 (31)	200			237	100		
Kézirat			223	430				
Brosúra	627 köt.	—						
Színlap	10 ”	—						
Súgókönyv	67 ”	—						
Plakát, aprónyomt. . .			84	80				
Régi színlap			61	50				
Térkép			100	40				
Régi zenei			(43)					
kézirat			123	40				
Régi könyv			65	50				
Kotta			232	—				
			(10)					
Kódex töredék			2	—				
			(4)					
Atlasz			1	—				
Tábla, téka, fénykép- kasírozás							3824	2000
Dobozkészítés							340	250
Könyvborítékozás ...							18	—

Külső kötetés 41 190 Ft értékben történt.

Az Országos Széchényi Könyvtár létszámhelyzete 1959. dec. 31-i állapot szerint

01. rovat. Rendszerezésített állások:

Kulcs- szám	Megnevezés	Engedélyezett állások száma	Tényleg betöltött állások száma
701	Főigazgató	1	1
702	Főigazgató helyettes	1	1
703	Gazdasági vezető	1	1
705	Főosztályvezető	4	4
706	Tud. osztályvezető	11	9*
707	Tud. osztályvezető helyettes, tud. csoport- vezető	16	16
708	Tud. főmunkatárs	53	51*
710	Tud. munkatárs	68	68
713	Sgédkönyvtáros	21	21
714	Tud. techn. munkaerő II.	21	21
715	Közgyűjt. munkaerő	37	37
716	Adm. csoportvezető	4	4
718	Adm. ügyintéző II.	6	6
720	Műszaki I.	1	—*
721	Műszaki II.	1	1
722	Műszaki III.	13	13
723	Kisegítők I.	2	2
724	Kisegítők II.	17	17
	Összesen	278	273

* Jelzett 5 üres állás ideiglenesen betöltve alacsonyabb munkakörrel.

02. rovat. Részfoglalkozásúak

Alapbér Ft	500	600	700	725	800	1000
Fő	1	3	1	1	2	1

Összesen 9 fő 6325 Ft alapbérrel

Gyakornoki állásban — fő
01 rovatról fizetett idő-
szaki állásban 16 „
helyettesi állásban 4 „
ipari tanulók 6 „
konyhai dolgozók 3 „
ösztöndíjas gyakornok 5 „